

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 28 octombrie 1992 • 41 (140)

BINELE DIN RĂU

Dincolo de ceea ce poate fi considerat drept neregulă, eroare sau chiar fraudă electorală, este clar că forțele democratice au realizat la recente alegeri generale mai puțin decît se scontă. N-am zice însă că vina este în întregime a electoratului care s-ar mai afla încă — la aproape trei ani de la evenimentele din decembrie 89 — sub hipnoză comunistă, deși o doză de conservatorism, de reticență la schimbare, tipic țărănească, s-a manifestat fără doar și poate în opțiunile sale. De vină e și modul defectuos în care Convenția Democratică și-a dus campania electorală. O campanie făcută la voia întâmplării, ca și inexistentă, în orice caz superficială sau abordată cu o suficiență infantilă, ca și cum simpla existență a Convenției înseși ar fi trebuit să asigure succesul în alegeri. Mai mult, ca dovadă peremptorie de nepricepere, cei chemați să organizeze campania electorală a Convenției Democratice au lăsat pe seama campaniei candidatul la președinție mai tot ce le revenea lor, obligînd-o astfel pe aceasta la eforturi supradimensionate, cu repercusiuni negative asupra propriei eficiențe. Ne este greu să înțelegem pe ce anume s-a bazat „stafful” electoral al Convenției Democratice cînd a optat pentru pasivitate și transfer de atribuții. Avem motive să credem că la mijloc sînt nu doar nepriceperea — într-adevăr remarcabilă! — ci și mania grandorii de care s-au lăsat cuprinși tocmai cei ce ar fi trebuit să evite cu orice chip. Se știa bine că o mare parte a electoratului român e dezinformată, atît în legătură cu ceea ce reprezintă cu adevărat Convenția Democratică, respectiv platforma ei, cît și în legătură cu programul FDSN-ului și acoliților săi PRM și PSM. O asemenea cunoaștere a realității impunea un efort mare pe întreg teritoriul național, mai ales în zonele rurale, pentru informarea corectă a alegătorilor, pentru ca ei să afle adevărul și,

prin urmare, să poată opta în deplină cunoștință de cauză. Nu atît propagandă electorală propriu-zisă se cerea din partea Convenției Democratice ci, mai simplu și mai complicat în același timp, o operă de informare a cetățenilor. Este exact ceea ce campania electorală a Convenției n-a făcut. Pe lângă această defecțiune majoră a campaniei sale, Convenția Democratică a mai avut și neajunsul unei prea puțin inspirate liste de candidați pentru cele două camere parlamentare, listă întocmită după criterii cel puțin bizare, departe de exigențele de competență pe care platforma Convenției le stipula. În această privință înclinația gerontocrată a PNȚCD și înclinația puerocrată a PNLAT au concurat serios pentru îndepărtarea electoratului Convenției.

În ciuda acestor două mari slăbiciuni — campania electorală și listele de candidați — prezența Convenției Democratice în alegerile din 27 septembrie a marcat pasul cel mai important de pînă acum în procesul de democratizare a societății românești și, totodată, a făcut și mai evidentă necesitatea existenței unui partid democrat puternic, cu sprijin masiv în toate păturile sociale și profesionale. Convenția Democratică ar putea fi un astfel de partid, eventual sub un alt nume care să conțină acele atribute care sînt comune partidelor din componența Convenției — altminteri foarte diferite. Baza socială a unui atare partid există: Alianța Civică. Mai rămîne de configurat o doctrină politică și de formulat o strategie pe termen lung complementară doctrinei. Nutrim nădejdea că pînă la viitoarele alegeri — care, după cum se arată lucrurile la această oră au toate șansele să fie anticipate — acest partid puternic al forțelor democratice va deveni o realitate a vieții noastre politice.

„I.”

Paginile revistei sînt ilustrate cu reproduceri după tablourile pictorului Dumitru Toni Stanciu

GLUMA

Am citit despre el într-o carte veche,
Apoi am adormit cu ingerul de git,
Să fi fost dimineață cînd m-am trezit,
Fereastra era deschisă și se vedea bine
Dragostea mea de viață. Ca tifosul.
Păcat că a trebuit să las baltă totul
Și să plec la serviciul de la marginea orașului,
Acolo unde te poți bucura de puțină liniște
și pace,
Cu toți cei pe care i-ai iubit,
Cu un păianjen pe miini și picioare, pe gură
și pe ochi,
Un rege al cutiilor poștale,
Venit direct din Levant.

Liviu Papadima

J. — M.G. LE CLEZIO

STEAUA
RĂTĂCITOARE

IN PAGINA A 16-A

Alexandru George

CRIZA ISTORIOGRAFIEI LITERARE

IN PAGINA A 4-A

ENIGMA MORȚII
LUI CHRISTOPHER MARLOWE

IN PAGINA A 14-A

Utile petre fati

Scaunul din bucătărie

Scaunul mic, din bucătărie, vopsit în roșu,
E pentru mătușa mea, un fel de demon al
fringhiilor de rufe.
Mătușa mea nu mai există. Am dovezi sigure
Că viața în America e așa și așa,
Și atunci pentru ce gustul ăsta de levănțică?
Mirosul ăsta de azi pe mâine?
Să fie viața mai bună decît moartea? Un fel de
legăturică de pai?
Și eu mai bun decît omul acela care a văzut
Leviathanul?
Mincăm la masă fata în față cu America.
Sunt oameni care ău nevoie de mătușa mea,
Și sunt oameni care vor să moară liniștiți.
Asta e povestea scaunului mic și roșu din
bucătărie,
Pe care mă așez seară de seară.

Viața noastră

Să avem grijă de viața noastră ca de ochii
din cap.
Ochii din cap sunt verzi. Gura e roșie.
Miinile slăbănoage. Și inima abia mai bate.
Să avem grijă de viața noastră care te minte
în față.
Fetița asta în rochiță scurtă e viața mea,
Cum să ai grijă de ea?
Odată se supără pe tine și pleacă la mama
dracului
Cu toți cei de la masă.
Eu nu mă supăr pe ea,
Eu doar o ating cu o nuielușă peste picioare
Ca să se gindească mai bine ce face cu mine,
Dacă vrea să plece sau să vină cu mine
Șă se culce în pat.
Rochița ei roșie, albastră o s-o punem sub cap,
O să înțelegă ea că totul e în regulă

Un caz

Puneți-mă în situația clară a unei crime.
Voi fi acolo. Am văzut totul.
Dar nu și ingerul. Vă dați seama ce mă așteaptă?
Dacă n-ai văzut ingerul, mori!
Eu nu l-am văzut și nici nu vreau să mor pe
degeaba.
Ei bine, ingerul sunt eu.
Ala singur, de capul lui. Cu bilețele în buzunar.

O femeie străină

Ciudată era doar prezența ei în oala mea goală
S-a dezbrăcat și s-a culcat cu mine ca o vulpe.
A spus că are zi liberă. Că va pleca departe de
oraș,
Și că e mai bine să se culce cu mine acum.
Și-a luat hainele, cămașa și ceva bani de
buzunar,
Cu bine, umbră, i-am zis, cu bine, n-o să ne mai
vedem niciodată.
Și așa s-a întimplat.
Dar ce bucurie mai mare e să știi
C-ai fost cu cineva necunoscut într-o cameră
goală,
Amintirea unei femei plină de păcate.
Care mărturisește că iubește patul
Și atunci de ce e nevoie să acoperim fericirea
Cu mina, ca pe o luminare de Paști? De ce
să fim buni?
Fii sigur că viața ta miroase a crenguță de brad
Și că niciodată n-o să nu rămii într-o cameră
goală
Fără să te gindești la ea.
Ciudată era doar prezența ei,
De unde se vede că lacrimile, plinsul
Sunt ca bătrînii pianiști
Care văd cum cneazul Igor
Aprinde o luminare în plină zi.

Și că puțin ne pasă de ea,
Ca de o școlăriță care a uitat totul.
O să fie bine pentru viața mea atît de modestă,
O s-o culc într-un pat de fin,
O s-o duc într-un han,
Să plingă în hohote.

Pasaj

Seara e seară. Ziua e ziuă,
Avem atît de puține lucruri de spus.
Seara e seară. Mortul e bunicul artei,
Noi cu arta stăm mai prost
Și vinul, bunăvoința familiei.
Dumnezeu e în marginea casei,
La locul lui.
Și pe urmă dragostea de dragoste,
Și pe urmă eu
Care am păcătit scriind despre asta.
Voi accepta să spun nu și nu și nu,
Voi spune nu și nu și nu
Sau voi deschide un mic birou de artă?

Tipofobie!

Intitul El'ade al literelor române e și azi de citit. Poate fi adus la zi. Citat la zi: aveți „boala tipofobiei; și mi te-ai pus să-mi oprești scrisorile”.
Lucrul se datorează domnului Mircea Angheliescu, dedicat, în timp, publicării și adnotării (cum citim pe coperta opusculului editat de Institutul de Istorie și teorie literară „G. Călinescu”, cu titlul ION HELIADE RĂDULESCU CORESPONDENȚA INEDITĂ. București, 1992) lui Eliade I.H.R. (Sigla „Isus Hristos“?).
De la acuza adusă lui Ion Ghica (într-o scrisoare către Ion Ghica, (totuși !): „Frumoasă sedere a dumitale lângă turci!”, „să lăsăm că neînecat dt. și ai dumitale atî lucrut cum să aduceți așa după cum muscalii se muncesc să le arate; în cele după urmă te cerci nu știu de cine împins) s-anexezi țara la Ungaria și să compromiteți și pe români și pe unguri, cum muscalii n-ar fi voit mai bine, pînă la punctări de făcut și azi: „democrația de egalitate” (sic! delicios), „democrații oficiali” și ridicarea (pe care si-o arogă) în contra „Europei Oficiale întregi”, citez scrupulos, jucînd pe ideea că aș putea foarte bine esantiona din presa de azi. Nil novi su sole!
După eroarea, care costă cu atît mai mult cu cît nu e indentificată, aceea a ne supune revoluției noțiunii de revoluție și și din vanitate și din lipsa de măsură pe care cei ce au acceptat „revoluția de catifea” le-au ocolit, „mai putem avea în vedere cititori de plăcere ai „tradițiilor revoluționare”, nostalgici zic.
Eliade scrie, la 8. I. 1851: „Istoria revoluției noastre ar fi luminat opinia în Franța foarte mult, de s-ar fi tipărit; însă mă tem să nu caz în necuviințele în care au căzut toți franțezi ce au scris

istoria revoluției lor, și mai mult fiecare și-a scris istoria sa. Nu știu cum să înțeleg să tac, scriu partizanii rușilor și ne degeneră toată revoluția din 1848, să scriu, pe toată ziua — de la 9 iunie pînă la 13 sept. — dau mai mult cu nasul tot de mine; și la cuvîntări publice, și la proclamații, și la priimiri, și la înfățișări, și la arestări ca cele de la 13 și 29 iunie; și astea dau caracterul revoluției că n-a fost anarhică. Într-însele vede cineva cum se mișca și se alina popoul, ce-i striga demagogii și ce vorbea oamenilor aleși și susținuți de popol.”
Închei în două puncte.
Unu: amărăciunea și pedagogismul (e un cuvînt!) post-revoluționare sînt atunci ca și acum, aceleași: „ați făcut monopol pe patriotism și v-ați dat singuri privilegiul de a insulta pe oricine nu cugetă ca dv. (sic! e bine!), sau îl prepuceți de astfel”. Și, revelația: „Una din caracteristicile ciocoilor e și nedreptatea și dacă îți insuflă oroare numele de ciocoi, nu te deprinde de june cu nedreptatea”. Revelația: revoluțiile produc ciocoi.
Doi: Înțeleg din nota IX, p.18, că cele „trei texte apărute într-o broșură fără foile de titlu și fără titlu (ele încep abrupt cu apelativul «Românilor») în 1856 40 p.” nu sînt reeditate. Ele conțin toate obiectul părții importante din această corespondență. Ar fi trebuit reeditate odată cu acestea.
(La pașoptișt, un „pal”șoptit.)

Gheorghe Iova

ULTIMA NOAPTE A LUI SOCRATE

„Eu nu știu ce poate să fie / că-mi sună mereu în urechi / cu tainica-i melancolie / un cîntec din vremile vechi.”
Mă plîmbam pe Via Appia..., Calea Victoriei, eu gîndul dus de la această lume cînd m-a izbit, la intrarea în actualul Muzeu de Artă, un afiș mic-mitit, eu atît însă mai straniu și mai înfricoșător, cu cit el mă readucea brusc cu picioarele pe pămînt, în realitatea noastră de trei ori balcanică, fie ea considerată numai sub aspectul său geopolitic, dacă nu și metafizic: Teatrul Levant (sub direcția Valeriei Seciu) anunță spectacolul Ultima noapte a lui Socrate de dramaturgul Stefan Tanev...
Ciudat, bizar și neliniștitor, ea în versul lui Eminescu: „bulgăroi cu ceafa groasă, grecofei eu nas subțire...”
Va să zică tocmai aici, la porțile Orientului (Levănțică de Levant / tu pe cine ai...), un bulgar anonim își imaginează (privilegiul zeilor!) cum și-a petrecut ultimele sale ceasuri de viață cel mai cunoscut și mai rafinat dintre grecii lumii antice, Socrate!
Haida de! mi-am zis, și am intrat în Sala arsă (de la Revoluția din decembrie!) insolit cu mare emoție de o doamnă care-mi deschidea drumul prin fumul ce se ridica mereu din bolziile infernului de parcă ea devenise acum, Orfeu, iar eu, n-ai zice, Euridice!
Piesa (susantă din punctul de vedere al curajului, nu al intelectului pur, ci al soldatului care poartă în ranită i-luzoriul utopicul baston de mareșal al răzmeritei și revolte; căci, vai! vine ar putea concera cu divinul Platon, fără să-și arunce, în prealabil și a priori, pruncii de ne stîncea tarpeiană oricăruia somn dogmatic!) cunoaște un public, mai ales tînăr, cel puțin prin două linii de forță, care dacă nu ne aduc aminte de Phedon, uodă lumea sensibilă și lumea inteligibilă, căile pe care le poate accepta omul în libe-

rul său arbitru (deci o libertate forțată, în care stăpînul ne mină cu biciul în Paradis!) seamănă, sau parodiază ideea de absolut, idee care, din fericire pentru noi (și mărturisim că neașteptată de la autor!) se exprimă în opțiunea fatală a morții, a cucuței pe care trebuie, este condamnat s-o bea, cel mai important Om al omenirii care a trăit înainte de Hristos, Socrate, extraordinarul Valentin Urițescu, actorul care, așa cum imi șoptea doamna de alături, „ducea (tot spectacolul în spate”, Xantipa (Cerasela Stan) excelentă în prima parte a piesei: aceea de familie rea, cînd îi dădea suturi ba lui; Socrate, ba gardianului, îndeplinindu-și rolul său atît de îngrat într-un astfel de context: de sac de box al tuturor blestemățiilor, fizice și metafizice, masculine și feminine, ale ambientului său, cum?
Neculae Oiaru a făcut un decör de necrezut pentru zilele noastre în care evidentă se cere demonstrată, argumentată eu bancuri aristotelice. Acest (tînăr) domn are talent și trebuie cultivat de regizorii care au ceva de spus în afara discursului pur lingvistic al textului dramaturgic. Cit despre regizorul Stefan Iordănescu, excepțional, ce să mai spun?
Dacă în acest spectacol de la Sala arsă a Muzeului de Artă (pînă cînd o să hoinărești, fără casă, fără masă, Levănțică de Levant?) Valentin Urițescu este vioara intii și sub masca histrionică a temnicerului se metamorfozează, treptat, și catastrofal, în ilustrul său detinut, în final împărlășind aceeași soartă, interesantă — atunci trebuie să conchidem că acesta este prețul viziunilor relativiste moderne, de nimic! asupra omului!
Și încă o dată că: toți oamenii sînt muritori / Socrate este om / deci Socrate este muritor!

Dan Laurențiu

Oamenii ratați fie și morală»

inteligenți, instruiți. Și la aceste soire-uri, de cum pleca cineva mai devreme, devenea brusc ținta conversației. Chestia asta m-a mirat mult la niște oameni ca ei. Mi-am dat repede seama că oamenii sînt la fel, bogați sau săraci. Nu era, totuși, vorba de chestiuni personale, cu observații la adresa altuia, ci, că pur și simplu oamenii se urau între ei. Nu erau oameni răi, dar instinctul de subestimare a celuilalt era conservat ca trebuință absolută. Cred că așa sînt toți oamenii. Poate mai puțin călugării.

— Din ceea ce ați scris rezultă că nu-i îndrăgiți cituși de puțin pe politicieni: „Toți oamenii sînt invidioși, indeosebi politicienii. Ajunge politician cel care nu suportă pe nimeni, în fața lui sau în spatele lui... Ca omul să poată tolera politica, trebuie permanent să fie în gardă. Și cum să i se opună, indeosebi într-un regim democratic, care are o mare slăbiciune, permite oricui să știntesească la putere și-i mai dă și suflu ambițiilor. Așa se înmulțesc fanfaronii, vociferanții, țicniții pe care fatalitatea nu vrea să-i ocolească, furioși neajutorăți, incapabili de triumf sau cădere“.

— Politicienii sînt niște oameni naivi, cu iluzii. Un politician naiv e periculos, dăunează țării sale, e rău și pentru el și pentru cei pe care-i guvernează. Un adevărat politician nu se lasă adormit de iluzii. Un prost politician nu simte lucrurile și merge dintr-un eșec în altul. Toți politicienii care acționează astfel, se înșală. Răul din om este mai puternic decît binele.

— După dvs. rezultă că politicianul este un om rău, și că cei care fac politică nu pot fi decît oameni răi.

— Într-o anume măsură este adevărat. Căci un naiv nu poate face politică. Și, de fapt, un naiv e o catastrofă pentru țara lui.

— De curînd Geremek a spus la un colocviu internațional: „Cit am fost în opoziție spuneam că tot ce ține de politică e murdar. Acum, cînd sîntem la putere, nu știm cum să facem o politică oarecum curată.“

— Pentru că un politician cîstit e în lucru rar.

— Treceți drept cel mai mare stilist francez după spusele lui Alain Bosquet. Cum v-ați întîlnit cu această limbă?

— A fost o mare încercare pentru mine. La prima vedere limba franceză e ușoară, dar e o amăgire, limba asta nu suportă orice. Nu e deloc ușoară. Căci fluența asta a ei e înșelătoare. Pentru mine a fost o luptă și o strădanie încrîncenată cu ea. E o limbă fără viață, fără substanță, deloc lirică. E o limbă extrem de austeră, care mi-a impus aceeași rigurozitate. Astăzi limba e mai lejeră. Știam: mai bine germana. E cu totul altă lume. Aveți dreptate cînd spuneți că limba impune o mentalitate. Prima carte pe care am publicat-o aici am scris-o de mai multe ori.

— Spuneți-mi ceva despre destinul scriitorului.

— Totul depinde de profunzimea convingerilor, dacă ești pregătit să accepți umilința, lipsa banilor, orice. Să pui scrisul mai presus de orice, să accepți orice, chiar și eventuale eșecuri. Să te străduiești să-ți fii propriul stăpîn. Trebuie să te suportți și să-ți porți singur de grijă, să nu depinzi de alții. Asta e lupta pe care o vei duce, de care nimeni nu va ști, dar poate fi aflată din cărți. Pentru că e ceva al tău ce-l proiectezi în afară, ceva ce trebuie să iasă și care nu e bine să fie reținut în sinea ta, pentru că scrisul este un mod de eliberare de sine și de obsesii. Literatura este eliberare. Exprimarea este cel mai eficient mod de descătușare. Niciodată nu e negativă. Dacă ai posibilitatea să te poți elibera de o trăire în acest mod, nu trebuie să eziți. Scrisul este o explozie în cuvinte.

— Ați scris mult despre disperare, criticii vă numesc „omul disperat“. Ce e frumos în viață?

— Asta nu e ceva constant, sînt momente de împlinire deplină, adeseori neașteptate, fără urme de îndoială.

— Vi s-au acordat o serie de premii pe care le-ați refuzat. De ce?

— Deși am avut parte în viață și de sărăcie, am refuzat întotdeauna premiile ca să-mi păstrez independența. Dacă accepți un premiu, atunci trebuie să apari în public, și mie asta nu-mi place. Odată am refuzat un premiu spaniol pentru că trebuia să apar la televiziune.

— Spania este una din țările pe care le îndrăgiți.

— Am fost înnebunit după Spania, îmi place tare mult, am un cult pentru ea.

— Într-o zi, cînd mi-ați vorbit despre satul dvs. din Carpați, vi se putea citi pe chip tulburarea, se vedea cît de mult îl iubiți. M-a mișcat văzîndu-vă emoția profundă.

— Este absolut exact, absolut exact.

— N-ați dori să-l revedeți?

— Nu, din simplul motiv că mi-l amintesc cu precizie. Aș da toate peisajele lumii pentru cel al copilăriei mele. Mi-am iubit mult satul. Cînd tata m-a trimis la liceul din Sibiu am fost foarte nefericit că a trebuit să-l părăsesc. O parte a satului se află la poalele Carpaților, are o splendoare frustă. După trei-patru ani m-am îndrăgostit și de oraș, de Sibiu, cu amestecătura lui de nații și limbi. Orașul în sine era foarte plăcut. Dar aveam un singur gînd. Să părăsesc România.

— La douăzeci de ani scriați că Balcanii nu vă mai pot oferi nimic.

— Niciodată nu m-au atras spiritele mărginite, la o singură formă de cultură, la un singur loc. Deviza mea era să nu prind nicăieri rădăcini, să nu aparțin nici unei comunități. Străinul era Dumnezeu meu. S-o rupi cu strămoșii, cu credința, cu limba și cu țara ta este o teribilă încercare, răscolitoare. Era dificil să pleci din România. Trebuia să-mi găsesc o bursă și am avut norocul să dau de cineva care s-a îngrijit de asta. De domnul Dupont, directorul Institutului francez din București, care acorda burse pentru Paris. Și lui îi sînt recunoscător că m'aflu aici. Cînd a revenit la Paris a ajuns profesor la Sorbona. Era foarte inteligent dar foarte plicticos ca profesor. N-avea dinamism și acel ceva care atrage la un profesor. Un an întreg m-am dus la cursurile lui. A fost un chin de moarte pentru mine. Însă după un an mi-am spus că mi-e de-ajuns, și cum nu mai pot să-l ascult și am ajuns la concluzia că mi-a secăt recunoștința.

— L-ați citat odată pe Cuang-Ce: „Dacă omul n-ar iubi, pe nimeni, ar fi invulnerabil“. Oare dragostea nu este miezul lucrurilor? Poate trăi omul fără dragoste?

— Poate, numai că atunci se micșorează ca ființă. Lucrul cel mai important este ceea ce am mai spus, esența ființei din om. Este imposibil ca omul să însemne ceea ce crede Cuang-Ce. Dacă omul nu e o ființă complexă, atunci e searbăd, neinteresant. Dacă omul nu iubește pe nimeni, înseamnă că nu mai are simțăminte, e sfîrșit, devine un instrument.

— Ați spus că bunătatea nu e creație, nu e imaginativă, pe cînd ura e creatoare și e durabilă. Să fie una pozitivă?

— Ura este dinamică, ne atinge profund, provoacă evenimente. Ura e, din păcate, parte componentă a existenței omului. Omul este un animal condamnât și aici nu se poate face nimic.

— Michaud v-a fost o vreme vecin iar cu Beckett vă întîlneați uneori. Spuneți-mi cite ceva despre ei.

— Beckett era un om neobișnuit, extraordinar, însă, în discuții, neinteresant. Pare incredibil, deși a trăit aici, n-a primit nimic de la francezi. Ai fi zis despre el că era abia de-o săptămînă în Franța. Asta mi-a plăcut. Am petrecut împreună multe ore stînd de vorbă. Avea o inteligență peste medie, dar nu în sens francez, trăda o anume profunzime. Michaud nu era din Paris. Făptură blestemată, putea vorbi ore întregi, despre orice. Descenele acelea el mi le-a dăruit.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Un premiu la 100 de ani. Cella Delavrancea omagiată la Uniunea Scriitorilor. Printre participanții la acest eveniment : D.R. Popescu, Mircea Iorgulescu, George Bălăiță

După ce a sunat clopoțelul din Dealul Mitropoliei, sfios s-au așezat în băncile parlamentare Nicolae Manolescu și Petre Sălcudeanu

Dialoguri. În prim plan : Nina Cassian și Gabriel Liiceanu. În plan secund : Aurel Covaci și Romul Munteanu

DOUĂ PROZE DE liviu papadima

S.O.S.

Povestirea asta e un manuscris. L-am redactat eu insumi, cu multă trudă și migală. Apoi am presărat o stropitură de nisip, nu neapărat pentru că lucrurile s-ar fi întâmplat cu multă vreme în urmă (deși pentru mine, sucind manuscrisul într-o parte și-n alta și contemplându-i grafiia stingăce, atât de străină, de îndepărtată, ideea pare perfect valabilă, deci o voi nota și pe ea) și nici din vreo aplecare retro, ce nu-mi stă în fire, ci pur și simplu fiindcă în jurul meu era numai nisip, excepțional sandalele de plajă, o sticlă de bere și, la trei metri mai încolo, marea. Notez conștiincios, pe contrapagină (unde, de altfel, ne și aflăm, cu toate insistențele de-a fi oriunde altundeva) operațiile pe care le fac în continuare: răsucesc manuscrisul, îl fac sul, îl introduc cu grijă și, trebuie să mărturisesc, cu dexteritate prin gîtul sticlei de bere. Sint nevoit pentru un moment să întrepun scrierul pentru că, în dreapta ținînd sulul de hîrtie, cu stînga (sînt stîngaci) mai curăț o dată gîtul sticlei, să mă asigur că n-a rămas un strop de umezeală înăuntru. Strecor sulul cu finețe și astup apoi sticla cu un dop de plută pe care îl scot din buzunarul de la slip. Îndes dopul bine de tot, încredințându-mă că fac o treabă temeinică, deși, cînd sint aproape de sfîrșit, îmi dau seama că (furaț de concentrare) n-am trecut asta în manuscris. Dar e prea tîrziu. Stau cu sticla în mîna stîngă, neștiind ce să mai fac cu ea, fiind străbătut în același timp de o sumedenie de gînduri. De pildă, să fi trecut barem în manuscris că am nevoie de un tirbușon. Era o șansă ridicolă, dar era. Arunc, scîrbit, această poveste trunchiată în valuri, cu sticlă cu tot. Proiectilul pleoscăie și se scufundă. În două-trei secunde gîtul sticlei se arată din nou, bătos, la suprafață. Privesc cu melancolie îndărătnică lucrul mărunț în haoticul du-te-vino (dacă e să fim drepti, și el mărunț (vezi manuscrisul)) al valurilor de la țărîm. Doar că, în loc să bată spre larg, manuscrisul din sticlă se întoarce încet, șovăitor parcă, însă inexorabil (contradicție, după cum se va vedea, e fie aparentă, fie inevitabilă) către picioarele mele înmuiate în apă. Ridic, umilit, sticla din horbota flu a mării. Deși abia a făcut cîțiva metri, eticheta sticlei s-a și desprins. Sticla mi se pare chiar puțin tocită pe la margini. Seamănă cu un pui congelat, rotunjit la capete cu o

pilă foarte fină, pînă ce a reușit să ia forma aproape perfectă a unui ou. Marea împrumută oricărui obiect ceva din fusiformitatea făpturilor ei. Constat că, intrat la apă, dopul a început să se miște în gîtul sticlei. Scap de un rictus amărui de autocompătîmire, cu care deocamdată nu am ce face, și, inundat de fericire, (Cîtă bogăție de fapte și de gînduri s-ar fi pierdut!) scutur convulsiv dopul de plută afara din gîtuitură. Extrag (sînt un expert!) sulul parcă puțin umezit din sticlă, îl derulez și-mi arunc o privire înfometată asupra-i, grăbit să înțeleg unde rămăsesem și să purced mai departe. Însă, pe măsură ce citesc, sint cuprins de stupeoare, aș zice aproape groază, deși o distincție atât de prețioasă pentru a fi notată nu mă mai preocupă în momentul de față. Mîna stîngă, tremurînd, nu mai poate ține stiloul (constat că nu am nici un stilou) și nici nu pot să încep să-l caut în apa care, pe sub însăilătura de spumă, e toată o incolăceală perlidă, ametoare și, oricum, pentru genunchii mei înțepeniți, mult prea departe. Totuși, deși uluiț pînă la îndobitocire, un puhoi de gînduri îmi mai năvălesc în minte. Ca, de pildă, că cineva pe jumătate vîrit în nisip schimbă sticlele cînd se dau la fund la lansare. (Ideea poate părea stupidă, dar, ca să mă asigur, fac mari eforturi să-mi amintesc dacă e vorba de o sticlă verzuie sau fumurie, stas sau nu, ciobită sau intactă, limpede sau tulbure sau cu bule de aer în material și celelalte nenumărate detalii legate de aspectul exterior al unei sticle de bere. Insist asupra culorii. Reiau manuscrisul și, frunzărindu-l, găsesc specificația clară: fumurie, ca cea pe care o țin în mîna). Sau, de pildă, că povestea începută e una și aceeași cu manuscrisul la care încă mai scriu, deși a trecut destulă vreme de atunci, și sticla din mîna dreaptă mă cam incomodează. Sau că aș putea încerca și altă tehnică: pun iute sticla între genunchi, rulez și mai iute manuscrisul, fără să mai știu unde am rămas, îl strecor cu iuțea fulgerului (am căpătat o dexteritate uluitoare) în sticlă iar după el, nu prea tare dar aproape instantaneu, îndes dopul de plută; scutur bine sticla, deschid, citesc. Iată și finalul manuscrisului: a se scutura bine, a se deschide, a se citi. Și totuși, sint sigur că mai era ceva de adăugat. Privesc rugător imensitatea pustie a mării, de parte, din ce în ce mai departe, însă de fiecare dată alunec și mă trezesc căzînd asupra orizontului, iar de aceea, gol.

nicolae breb popescu

Tîrgul

Nu este lumea spartă de gînd în părți întregi
Pe herbul umbrei tale răsfrîntă s-o-nțelegi,
Că-i dai un vis de suflet, că-i furi un cap de ată,
În ochii lumii clipa țî-e veșnic tîrgoveată.
Cînd vechiul pom — se spune — da rod la mii de guri —
Cel fără gustul tainei din vechile scripturi —
Sub ramu-i muritorii nu-sî înelau vecinul
Și nu făceau safteaua cu sîngele sau vinul
(Deși, sporit cu lacrimi le mai scădea tainul)
Goi, fărîmați la vorbă egali în iind și-n nimb
Gustul sărat pe dulce și-l cumpăneau în schimb.

Sufletul pur al mărții nu își sfîrșise jocul,
Toti încercau cu-arama pomelilor norocul.
Apoi, pe semnul crucii, piroanele fierbinți
Au înălțat și prețul: la treizeci de arginti...
De-atunci și tîrgul lumii s-a fost schimbat la față
Grăim aceeași limbă, dar vorba-i precepeată.
Tăcerea e de aur și vinde poame-n piață.

Vocalele

Monade-ale durerii — s-au născut
Înfășurate-n tipăt, picurate-n sînge —
Cu ele muma vorbea noastre plînge;
Consoanele ce s-au întors pe scut;
Răsar ca un suspin de aripi sure
Din oul-cuib pe care-l cîntă-n gînd
Privighetoarea tilcului stergînd
De lacrimi cu aripa o pădure.

Au scîncetul agîl, dar susurat,
Al puilor ce ies din coaja fricii...
Vocale — luminînd ca licuricii
Textul acestei lumi, întunecat.

ORACOL

— E foarte simplu, i-am zis, trebuie doar să-mi aduci un pahar de vodcă de colo, de la bufet, restul ne descurcăm noi.

Am lins jumătate de pahar pe ȳdelete, tăcînd, făcîndu-mă că nu-i bag de seamă nerăbdarea.

— Te gîndești deocamdată la un drum, oricare, care îți vine primul în minte. Aștepti pînă ce imaginea lui se limpezește bine, dup-aia îmi spui.

Începusem deja să mă cam plictisesc de afacerea asta și-n plus, de cînd mi se descoperiseră veleitațiile oraculare (era de fapt un test, dar ce-are a face, eu improvizam liber, încercînd barem să mă amuz) beam prea mult. Dimineața, la ski, aveam gura iască și abia îmi mișcam picioarele. Fata se gîndi mult, cu reculegere. Doar n-o să se-apeuce și ea să-mi descrie drumul de la Padina la Scropoasa? Așteptare piezișă. Fruntea linsă și bombată a fetei, arcadă prea geometrică să mai inspire încredere, și ochii puțin oblici, de tă-tăroaică, îngustați și mai mult în concentrare, nu meneau a bine.

— N-ai vrea, te rog, pînă una alta, să mai îmi aduci unul?

Era o adevărată mojiție din parte-mi. Mi-am zis că e ultima oară.

— Te-ai gîndit?

— Da. Văd un drum care se strecoară printre niște tufe ațoase...

— E zi?

— Nu. E noapte. Apoi prin niște mă-răcini, coboară o faleză nu prea pră-păstioasă, traversează plaja și se continuă pe un dig. Nu văd capătul digului, deși am senzația că mă apropii de el. Dincolo de capăt văd însă luminițe de la niște yapoare, n-aș zice chiar prietenoase, însă prezența lor acolo îmi dă un straniu sentiment de liniște, de împăcare.

— Mergi pe drumul ăsta, te afli pe el?

Se încruntă iarăși, făcîndu-mă să-mi crească curiozitatea. Ceilalți știu totdeauna dacă merg sau nu pe drumul închipuit. Majoritatea merg.

— Nu, dar e ca și cum aș merge pe el. Vreau să spun, îl văd derulîndu-se, dar n-aș putea spune cu siguranță că eu merg pe el.

Era rîndul meu să mă gîndesc. Am mai luat o înghițitură ticăită de vodcă și-am simțit, stîngerit, că-mi priește. Mă încercă o idee pe jumătate năstrușnică, însă atât de supărător înfiptă în creier, încît nu pot să nu-i dau drumul.

— Crezi în viața de apoi? Adică, într-o viață viitoare?

Spre stupefacția mea n-a mai stat să se gîndească.

— Da. Un fel de. Cred că nimic nu se termină niciodată și totuși mereu se termină cite ceva.

M-am ridicat și m-am dus singur să iau o vodcă. Mă aștepta cu un aer puțin derutat, și mai derutat cînd i-am pus și ei un păhăruț dinainte. Uimirea mea nu se exprimă totdeauna în forme ortodoxe, ci mai curînd la voia întîmplării. Constat asta de fiecare dată ca pe ceva străin. Ceva se hurducăie și pornește, alandala, încotro apucă. Ar fi fost poate mai de dorit să clasez lucrurile drept prețiozitate juvenilă, însă nu mai aveam resurse pentru așa ceva.

Mi s-a părut chiar că prînd în nări un îndepătat iz de alge și de scoici răs-coapte în soare.

— Și marea?

— Marea, da, marea n-o văd, însă o simt, teribil de bine, de aproape. Am simțit-o încă de la început, cînd nici n-o puteam bănui, în porțiunea cu tufe.

Acum abia se mai aude pulsul leneș al valului la mal. Însă continuă să fie, chiar dacă îmi îngrop fața în miini, ca și cum nici n-ar putea să dispară. Mă las o vreme zemuț de soarele toropitor, Parc-aș aluneca printre firele de nisip. Ridic cu greu, ca dintr-un leșin, bărbia din cearșaf și caut dinainte Daniela stă chincită pe țărîm, acolo unde abia se întinde valul, și scurmă cu degetele în noianul de scoici. Cînd și cînd își saltă capul și privește pieziș către mare. Ochii i se îngustează ca două filamente în bătaia soarelui. Stă acolo de foarte multă vreme, și eu aștept să se întoarcă. N-am văzut-o niciodată privind încoace. Nu știu ce are de azi de dimineață. Poate a răcit sau poate chestiile ei femeiești ori vreun dor ori o nostalgie cotropitoare, stîrnită din senin.

Dintr-o dată plaja începu să se agi-te. Lumea se bulucește spre țărîm. O mai văd într-o frîntură, prin forfota de trupuri, pe Daniela în aceeași poziție, apoi o pierd de tot. Agitația de pe plajă mă enervează, și-așa nu sint într-o stare prea senină. Curiozitatea veșnic stîr-nită din te miri ce. Îmi îngrop din nou fața între miini, dar rumoarea continuă să se audă. Mă ridic și eu și pornesc înspre mulțime. Un delfin rătăcit undu-iește la cîțiva metri de țărîm. Se scufundă, apoi reapare ceva mai încolo, înotînd paralel cu linia țărîmului, liniștit, de parcă mulțimea de gură-cască nu l-ar supăra cu nimic. Un tînar chiar se aruncă în apă, în urma lui. De fapt, e o mamă cu un pui, se vede acuma bine aripa dorsală a micii făpturi care merge alături de ea, unduînd într-o armonie perfectă. Tînarul înoată și el superb, însă abia acum, cînd îl urmărim străduindu-se din răsuputeri să cîștige din distanță, se vede cu adevărat grația nespusă a delfinilor, alunecarea ușoară și iute, ademenitoare ca un descîntec, față de mișcările smucite, nefirești, ale înotătorului. Strădania lui, fără sorți de izbîndă, pare cam ridicolă și tocmai prin asta seducătoare. Îmi trece prin minte gîndul năstrușnic că, să fiu în locul femelei delfin, m-aș opri barem o clipă, prefăcîndu-mă că-l aștept pe următor. Și de ce prefăcîndu-mă? Așteptîndu-l chiar, însă numai o clipă. Tînarul are pesemne un plan, pentru că a început să înoate mai înspre larg. Se apropie de dig și vrea să le închidă calea. Și, într-adevăr, mai sint pînă acolo numai vreo douăzeci de metri, iar mama cu pui nu dă semne că ar vrea să cotească spre marea de unde au venit. Încă puțin și vor ajunge în unghi mort. Tînarul deja s-a oprit, la doi metri de dig, și privește atent către locul unde s-au scufundat delfinii ultima oară. Însă spinările lor nu mai reapar la suprafață în momentul așteptat și nici mai tîrziu. Tînarul calcă apa buimac, apoi încearcă o scufundare. Țîșnește afară stropsînd, la fel de derutat. Apoi pornește, lent, către mal. Mulțimea se desiră încet. Îmi aduc aminte de Daniela. O caut din ochi și n-o găsesc și, pentru o clipă, mi se face frică. O fri-că nătîngă, dar covîșilor de adevă-rată.

nisipul literei — împărăție
gîndului calp —
conceptul lîncezește,
Rar, din senin,
(ca damf în zăcătoare)
stafia unei ploii
se-ncoronează
cu tunete și fulgere-n
izvoare;
și gîlgiitul sensului
răslată
sub rădăcini
privelistea măreată
a deflorării
uscăciunii-n larg
(gîndul e vislă,
tîmpla un catarg).
O, timp al fecundărilor,
ce nori
părtași ai mitroforei
revărsări
ca un potir înmiresmat
își lasă
germinatoarea
stropilor melasă,
la umbra stărilor
neroditoare
Cum mîlul sfînt
în casta inundare
a Nilului
ce lotuși
cresti în noi?
Nici-un răspuns!
Dar,
e știut aproape
că, tot privind
corolele pe ape,
zeii nu și-au plecat
pleoapele în noroi.

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL A DOUA CĂTRE CORINTENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată
de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Ana-
nia sprijinit pe numeroase aite osteneți

CAPITOLUL 9

Strângerea de ajutoare pentru sfinții din Ierusalim.

1 Despre slujirea în folosul sfinților e de prisos să vă scriu,

2 pentru că vă cunosc ardoarea cu care mă laud pentru voi către Macedoneni, anume că Ahaia s'a pregătit de anul trecut⁴²; și râvna voastră i-a însuflețit pe cei mai mulți.

3 Dar pe frați i-am trimis pentru ca lauda noastră pentru voi să nu fie deșartă în această privință, ci să fiți pregătiți, așa cum am spus-o,

4 ca nu cumva, dacă Macedonenii vor veni împreună cu mine și vă vor găsi nepregătiți, să ne dăm de rușine noi — ca să nu zicem voi — pentru această încredere.

5 Am socotit deci că este nevoie să-i rog pe frați să vină la voi înaintea mea și să pregătească din vreme darul vostru cel făgăduit, așa ca el să fie gata, ca un act de mărinimie⁴³, nu ca o faptă de zgârcenie.

6 Vo spun însă: Cel ce seamănă cu zgârcenie, cu zgârcenie va și secera; iar cel ce seamănă cu dărnicie, cu dărnicie va și secera.

7 Să dea fiecare așa cum socotește el cu inima, nu cu părere de rău sau de silă, căci Dumnezeu îl iubește pe cel ce dă cu voie bună.

8 Și Dumnezeu poate să prisosească tot darul la voi, pentru că întotdeauna întru toate având toată îndestularea, spre tot lucrul bun să prisosiți.

9 așa cum este scris: **Impărțit-a, dat-a săracilor; dreptatea lui rămâne în veac.**

10 Iar Cel Ce-i dă pe d'asupra⁴⁴ seminătorului sămânță și pâine spre mâncare, vă va da și va înmulți sămânța voastră și va face să crească roadele dreptății voastre.

11 Întru toate vă veți îmbogăți, spre toată dărnicia care-I aduce prin noi mulțumire lui Dumnezeu —

12 pentru că slujirea acestui dar nu numai că împlineste lipsurile sfinților, ci prisosește și prin multe mulțumiri către Dumnezeu:

13 având ei în față dovada acestei slujiri, prin ea îl vor slăvi pe Dumnezeu pentru supunerea voastră întru mărturisirea Evangheliei lui Hristos și pentru dărnicia prin care cu ei și cu toți vă faceți părtași:

14 și'n rugăciunea lor pentru voi vă vor dori, de dragul harului lui Dumnezeu care prisosește'n voi.

15 Mulțumire lui Dumnezeu pentru darul Său cel de negrăit!

CAPITOLUL 10

Pavel își apără apostolatul.

1 Eu însumi, Pavel, vă îndemn prin blândețea⁴⁵ și îngăduința⁴⁶ lui Hristos — eu, cel smerit între voi față către față, dar care'ndrăznește spre voi atunci când nu-i de față⁴⁷ —,

2 mă rog dar ca nu cumva când voi fi de față să îndrăznesc cu încrederea cu care cred că voi îndrăzni

⁴² Vezi Rm 15. 26.

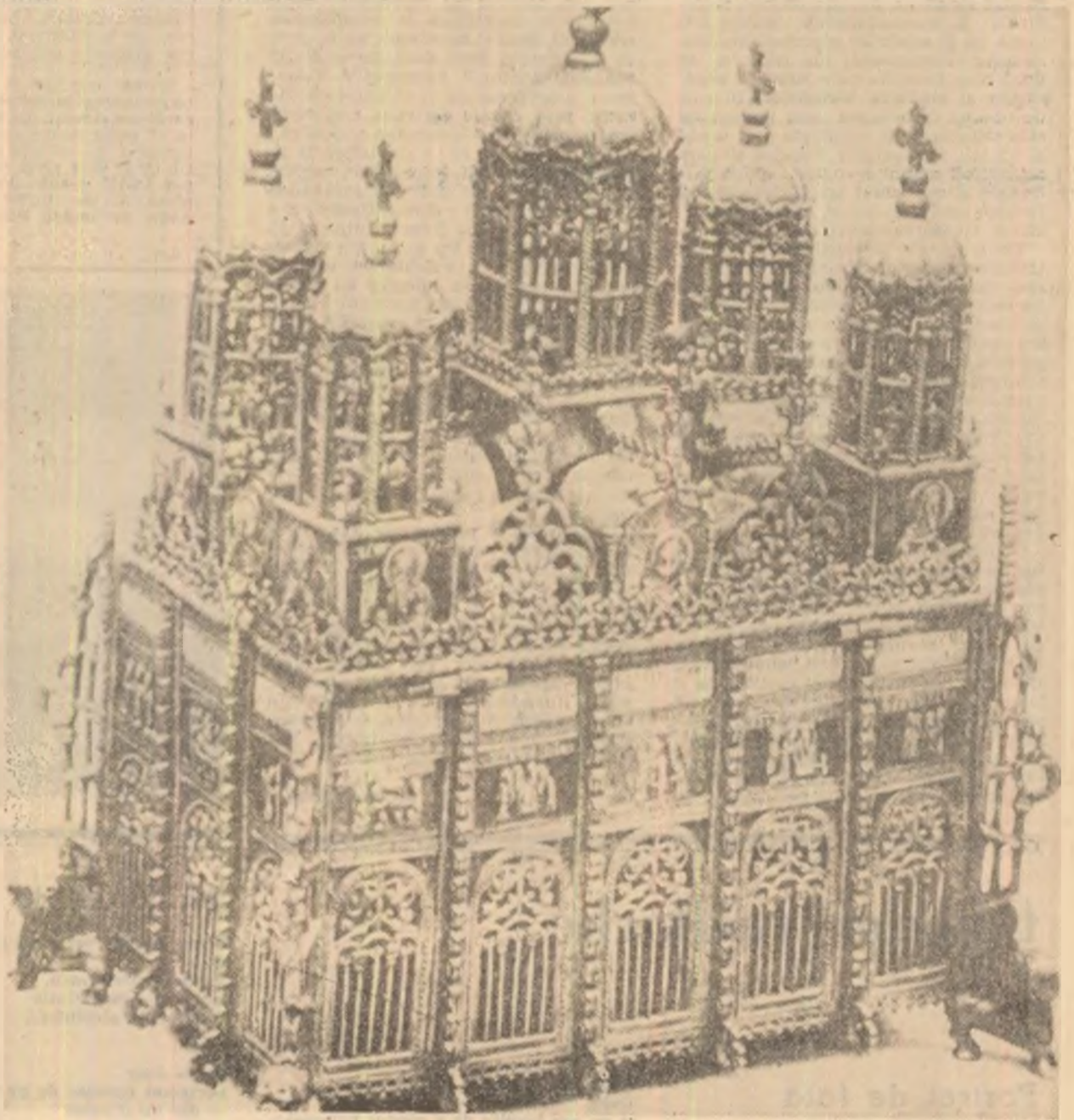
⁴³ Dar generos, asemenea unei binecuvântări (evlogia).

⁴⁴ Verbul epihoregic inseamnă a adăuga la ceea ce ai dat a suplimenta. Ideea textului: prin puterea lui Dumnezeu, seminătorul recoltează nu numai ceea ce a semănat, ci cu mult pe deasupra.

⁴⁵ Dulceata inimii.

⁴⁶ Moderația; temperanța; larghețea sufletului.

⁴⁷ Citare ironică a ceea ce-i imputau lui Pavel adversarii din Corint.

împotriva unora care socotesc că noi umblăm după trup⁴⁸.

3 Pentru că, deși umblăm în trup, nu ne luptăm truște —

4 de vreme ce armele luptei noastre nu sunt truștești, ci lui Dumnezeu puternice spre surprerea întăriturilor. Noi surpăm socotințele minții⁴⁹

5 și toată trufia care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu, și tot gândul îl robim spre supunerea față de Hristos,

6 și gata suntem să pedepsim toată neascultarea, atunci când supunerea voastră va fi deplină.

7 Priviți lucrurile'n față! Dacă cineva se încrede'n sine că este al lui Hristos, tot astfel suntem și noi⁵⁰.

8 Și chiar dacă mă voi lauda ceva mai mult cu puterea noastră, pe care Domnul ne-a dat-o spre zid rea și nu spre surprerea voastră, nu mă voi rușina.

9 Să nu par însă căv'as înfricoșă prin scrisori.

10 „Că scrisorile lui — spun ei — sunt cu greu'ate și pline de putere, dar înfățișarea trupului său e slabă și cuvântul său e vrednic de dispreț“.

11 Cel ce vorbește astfel să-și dea seama că așa cum

⁴⁸ A umbla după trup: a se comporta după criteriile omenești, în opoziție cu principiile creștine.

⁴⁹ Raționamentele; sofisme.

⁵⁰ Replica la adresa exclusivistilor care pretind că dețin monopolul credinței și, deci, al mântuirii.

suntem în cuvânt prin scrisori când nu suntem de față, tot astfel și'n faptă când suntem de față.

12 Căci nu îndrăznim să ne numărăm sau să ne asemănăm cu unii din aceia care se laudă singuri; dar când ei se măsoară și se aseamănă pe ei cu ei înșiși, nu au pricepere.

13 Iar noi nu ne vom lauda fără măsură, ci după măsura dreptarului⁵¹ cu care ne-a măsurat nouă Dumnezeu: aceea de a ajunge și până la voi.

14 Că nu ne întindem peste măsură, ca și cum n'am fi ajuns la voi; căci noi am fost cei dintâi care-am ajuns și la voi cu Evanghelia lui Hristos.

15 Nu ne laudăm peste măsură cu ostenețile altora; dar avem nădejde că, odată cu creșterea'ntru voi a credinței voastre, cu prisosință vom crește după dreptarul nostru,

16 ca să propovăduim Evanghelia și'n ținuturile de dincolo de voi, dar fără să ne laudăm cu dreptar străin, în cele de-a gata⁵².

17 Iar cel ce se laudă, în Domnul să se laude.

18 Pentru că nu cel ce se laudă singur este dovedit bun, ci acela pe care Domnul îl laudă.

⁵¹ Măsura dreptarului: limitele regulii pe care Pavel și-a impus-o prin descoperire, în activitatea sa de-apostol.

⁵² Regula generală a lui Pavel este aceea de a nu zidi pe temelie pusă de altul (vezi Rm 15. 20).

Spații de trecere

Din concentrarea unor experiențe parapsihologice, ocultiste și antroposofice, literatura deviază spre teritorii vecine. Ne putem întreba ce legături trebuie să facem pentru a depista evoluțiile ei viitoare în funcție de filoanele cele mai fecunde.

Înainte de toate ne reține atenția posibilul acord între două maniere narative.

Robustețea prozei lui Nicolae Breban ca și a lui Ștefan Bănuțescu, ca să localizăm discuția, iradiază mai cu seamă dacă nu este stingherită de psihologii mediocre. În ambele cazuri ficționalitatea are modul propriu de a se exprima. Nu e dependență directă între fiziologie și energie cel puțin sub unghi literar, însă N. Breban strânge, cum strânge magnetul pilitura de fier, sentimente și comportamente, atrase atât unele cât și altele de plăcerea analizei. Aceasta învederează un registru în două note fundamentale, orgoliul nesușilor și umilirea victimelor. Dincolo de numita dichotomie sînt numeroase cele structurate și verificate prin medii și situații contractuale. Curajul cu care acționează anumite voințe supune psihologia altora unui apetit deformativ, inclinat spre mitomanie, maximă surescitare, inconștient insașiabil.

Tăria textelor brebaniene rezidă în transferul crizelor social-morale pe teren derutant, de unde senzația de traumă prin care cititorul înclină să se abandoneze de bună voie suferinței. Scriitorul își îndrumă logica expositivă precum și cea conflictuală în funcție de fabricarea indivizilor, dependenți de o obsesie misterioasă. Din pagini de referință conținute în absența stăpînitorilor sau animale bolnave rezultă o divizare între zei și muritori, între rebeli și capitularzi. Dilatarea nesățioasă a materiei vitale îi aduce pe primii în ipoteze seducătoare, pe ceilalți într-o defensivă tenebroasă.

Starea de dislocare a realității umane, ne lasă impresia că se pierde în obscur. Va reapare curînd în mai toate prozele anilor ce vin. Deocamdată conviețuiește la Ștefan Bănuțescu, potrivit cu timpul cosmic, încorporată de forțe oarbe, neliniștita Carte a milionarului. De unde și participarea eroilor la o lume de basm; prezența acestora dă semnale fantastice ce intersectează realității moderne, Bănuțescu păstrează răsul. Unde Breban exhibă undă senzualității moderne, Bănuțescu păstrează răsfrîngerea ei printre cele privilegiate de

legende și datini. Civilizația lui Breban s-a convertit la zbulciumul cauzat de firi și mentalități citadine, Bănuțescu păstrează ecoul anonimilor pierduți, în afara istoriei, flămînzi de tot ce a apucat să digere miticul, să mistifice cimpia eternă și spațiul crepuscular. Dacă ar fi să avansez o ipoteză de lucru pentru felul de literatură ce se va face, cred că ea se va manifesta între cei doi parametri, miticul și metaistoric. Mă abțin să fac precizări dat fiind că ar fi să exagerăm cu anticipațiile. Însă mi se pare elementar ca autorii de mine să favorizeze sub un chip sau altul „realismul parabolic” practicat de Bănuțescu întemeiat pe particularitate localistă și ispășire evasimistică, fie să răscumpere zonele cele mai ascunse ale contrastului între substituiri constrînsă și complicitate acceptată. Nou și neobișnuit va fi, dacă va fi, mixajul celor două formule. O combinație între F. Aderca și V. Voiculescu, amănitoare ca și întoarcerea la vatră prin canale derivate, ocolitoare, comprimate de o dezordine vizionară.

Am în vedere, ca o preludare la tipul literar ce va fi, între altele, cultivat cu predilecție, cel puțin cit rapsodicul și solemnul, stilul demistificator. S-a eliminat de la sine fixarea într-un livresc neguros, de tip gotic. Un fel de prototip îl găsim în Echinoxul nebunilor, surprinzătoare culegere de povestiri semnată de A. E. Baconsky acum 25 de ani. Mă opresc la asemenea texte puse în mișcare de o zodie evenimentială nefericită întrucît le datorăm cit și ele datorează himerelor, eresurilor și tainelor ce țin loc de înțeles spiritual. Cum noi înșine repetăm o desperare existențială, iată-ne în condiția de a lua damnarea artistului drept argument neocolit pentru scheme ce vorbesc în numele artei în primejdie și a dezolării continue.

Conjunția cu pricina are aspect de negație proliferantă. Ne prinde în brațele ei din diverse unghiuri. Literar vorbind, severitatea germanică a perspectivelor și percepțiilor se descătușează doar cînd diagnosticul ține seamă de insatisfacțiile momentului ce le inspiră. Nevoia de reazim pune măști, apelează la împletiri stilistice, pierde fenomenologic ce cîștigă în extravagantă. Nu mă îndoiesc de șansa aliajului cu norma latină, ironică, fals moralistă, banalizînd deriziunea.

Henri Zalis

theodor vasilache

Portret de fată aproape mare

Între ispită și frică
abia de ncape o furnică...

Așa cum stau ele împreună,
la tine pe metereze
ca două surori siameze...

Și, totuși,
ce incurcătură :
Una păzește pepenii
pe care cealaltă
ii fură...

Ca un fel de pedeapsă

Banii aceștia nu cumpără,
fiule,
banii aceștia mai degrabă îndatorează ;
nu vezi,
cu cit ai mai puțin
cu atît ajungi mai departe
în Siberia, cu vagonul de vite...

Legat de glic,
fiule,
și pe noi biruit-ne-a gîndul bejaniei ;
deși
cu cit o rupeam mai hotărît la fugă,
cu atît ajungeam
— ca-ntr-un coșmar —
mai devreme... acasă.

Că, într-adevăr,
pedeapsă mai mare nu e,
fiule,
decît să fii Om și Țară
la gurile Dunării
cînd încă neamuri cumplite
se vinzolesc de la răsărit la apus,
puse pe jaf și prăpăd, pe caii lor mici,
cu sabia scoasă din teacă
și Istoria încă nescrisă,
crudă, sub șa...

Scenă cu cîine

„Intră, Doamne”, îi spuse
copilului, pareă speriat —
„Cîinele care latră
nu nușcă
și cel care mușcă-i legat”.

Și zise copilul Isus :
„De, mă gîndeam
să nu rupă...”

Și-i răspunse Botezătorul :
„Frică să nu ți fie, Isuse,
decît de cîinele care pupă...”

Om lingă zid — tăgadă tăcută umbrei unice

GLOSSĂ

N-am mai scris de mult în acest jurnal. Acum o săptămînă a murit un vecin, un domn în vîrstă, singur, care se ducea în fiecare duminică la biserică, sprijinit într-o cîrjă. Au venit niște rude de la țară cu o mașină. Au urcat un sifonier pe portbagaj, cu fata în sus. Ușa cu oglindă a căzut înăuntru, oblic oglindind virful cîrjii și o bucată de cer nici senin nici mohorit. Apoi fumul d. esapament a învăluit mașina — și asta a fost tot. Nu ne dăm seama cit de lapidară poate fi o viață privită de dincolo de ea : un sifonier, o oglindă, cîrja, sub acolada cerului neutru. A-tit. O cavități beckettiană în care au loc toate elementele care compun o viață : sifonierul. Un stimulent pentru dezvoltarea personalității prin auto-educație : oglinda. Materialitatea de care ne sprijinim și care ne sprijină mai mult sau mai puțin : cîrja.

Și mă gîndesc că acest moment post-mortem poate fi ceva mai mult decît un simplu hazard. Mă gîndesc că el poate spune ceva despre viața mortului. Pe cit stiu eu, care sînt vecin cu el de-o viață (viața mea), domnul Ionită a avut o existență exemplară. Nu se supăra de nimic, era senin tot timpul, făcea toate muncile

gospodăriei (cumpăra, gătea, spăla), avea grijă de nenumăratele pisici, și cel citiva cîini, găini etc. ale nevastei sale, se ducea la biserică și cînta în cor, stătea de vorbă calm și blînd cu copiii care își bateau joc de el : un adevărat samaritean.

Azi noapte am avut un coșmar și am țipat de-adevăratalea prin somn. Eram îngrozit că nu-mi dădeam seama (eram pe întuneric) unde se află ființa care mă amenința cu însăși prezența ei, adică în ce parte : în dreapta sau în stînga. Cele două coordonate spațiale căpătaseră în acea clipă pentru mine o importanță vitală. Am țipat, după cit îmi aduc aminte „Unde ești, în stînga sau în dreapta ?” Nimeni nu mi-a răspuns și groaza mi-a crescut, mai ales că mi s-a părut că zăresc drept în fața mea lucirea unor ochi. Iminența de a afla din ce parte vine pericolul a ajuns la paroxism, și am urlat : „Mai repede ! Spune ! În dreapta sau în stînga ?” M-am trezit cu senzația că am țipat de-adevăratalea acest cuvinte. Gabi mi-a spus că de fapt am țipat doar : „Nu e nimeni aici ? Unde ești ?”, lucru de care nu-mi aduc aminte, care ar putea fi localizat în vis doar într-o fază anterioară, respectiv aceea a pătrunderii în spațiul întunecos ce a generat afectiv această „groază a dezorientării în fața pericolului”.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticamelconic — 19 aprilie 1992)

Scrisoare de acasă

Nimic nu mai seamănă cu ceea ce a fost
deși,
pe Dumnezeu meu,
nimic n-a fost cîntit
din vechea alcătuire...

Poate doar
portretul lipsește de pe perete
— dar nu și cuiul
din suflere —

Oamenii aceștia,
care au fost, care sînt încă
maestrii în arta travestiului
ies pe scena mare a străzii
atît de absorbiți de rolul lor nou
incît nici unul
nu pare a și mai aduce aminte
cum l-a îmbrăcat
mămica lui prima dată...

Și asta acum, la orele 12
în Europa unde cam peste tot,
lumea se schimbă
ca să coboare la masă...

Ei singuri
stau cîit peste grămadă și discută
pe inima goală
în bucătăria țării
proiecte de schimbare pașnică a
meniului

în funcție de
nervozitatea pieței de-aiurea sau de
apatia obștescului aragaz' de acasă
— sfînta cale de mijloc : nici Mac
Donald dar nici
supa de cantină cu steluțe de
general ... —

Dar totul, pe Dumnezeu meu,
după rețete deja compromise.
Și iată, omul acesta cu ochii în lacrimi,
nu e altul decît călăul
care pareă nici nu ar mai tăia capete,
ci ceapa — mărunt, mărunt...

Ora de latină

(ca din Prévert)

Profesorul de limbi moarte
atacă verbal frontal ;
puerul dorm în front
cu fruntea pe manuscriptum...

Magistrul face grimase
potrivindu-și cu mîna
orificiul bucal
pe forma
și pe mensura
vocabulei latine.

Puerii dorm în pacem.

E primavera
și n arbori
cîntă fortissimo
avis — avis...

Pictura ca terapie

Dumitru Tony Stanciu nu este un pictor făcut, ci innăscut. Diletantismul său a depășit de mult stadiul emisiilor de circumstanță. Lucrează de mulți ani cu metodă și disciplină de profesionist. Cultivă medii și izvoare artistice ce-i sînt afine, receptivitatea sa, pe acest plan, fiind considerabilă, dar supusă permanent unui exercițiu critic, pe care zestrea sa culturală i-l îngăduie. Deși inclinațiile sale poetice continuă să se afirme în mod public, artistul nu confundă cele două domenii în care se exprimă curent, problemele limbajului specific fiecăruia dintre ele preocupându-l în mod egal și calificat. Asta nu înseamnă, însă, că nu regăsim în pictura lui Tony Stanciu teritorii de interferență, fructul creației sale artistice încorporînd efectele unei contemporaneități lucide și active asupra realului.

Expoziția de la Galeriile de artă ale Municipiului București intrunește atributele unei prestații conforme cu toate aceste orientări de ordin estetic asumate de pictor. Selecția, care cuprinde un mare număr de peisaje și alte câteva studii disparate de portret și natură statică (acesta a fost, se pare, planul programatic al organizatorului expoziției), este de natură să incite privitorul. O face cu mijloacele unui limbaj eminent accesibil tuturor categoriilor de privitori, miza artistului fiind una legată mai mult de realizarea căii optime de captare a interesului public. Au fost urcate pe simeze, cu precădere, lucrări de succes, fără echivoc, pictorul neîngăduindu-și nici un gest experimentalist. El posedă capacitatea de a

restitui sensibil și exact ambianța de forme și culori care impresionează, la un moment dat, retina, filtrul deslușirii în viziune proprie a cadrului real operînd invariabil în toate pinzele pe care le oferă amatorului de artă.

Care sînt dominantele picturii lui Dumitru Tony Stanciu în alcătuirea pe care o oferă expoziția de față? Pictorul desenează dezinvolt direct în culoare, formulă în care se exprimă cu vervă, într-o manieră ce evocă, ce-i drept, o mulțime de tendințe stilistice din perioada interbelică a picturii autohtone. Este făgașul în care personalitatea sa artistică se simte mai în largul ei și în care rezultatele sînt meritorii. O asemenea pictură place oricînd și D. T. Stanciu știe acest amănunt. Numai că operează cu discernămint critic, fără tentative mimetice, ceea ce conferă uleurilor sale un aer de prospețime și candoare. Subiectele îl pasionează, și acest lucru este vizibil atît în disponerea în cadru a accentelor plastice semnificative, cît și în vibrația cromatică a paletelor cu care lucrează. Decorul este același dintotdeauna în pictura peisajeră, combinația elementelor constitutive trădînd o selectivitate sintetică. Pictorul nu reține prea multe detalii, dar acelea care intră în cadru sînt suficiente pentru a construi un decor sugestiv, inconfundabil, în care notația artistului insistă, de regulă, doar asupra unor componente expresive, în jurul cărora centrează toată lucrarea. Rezultatul ocolește formulările didactice, tocmai prin consistența cu care

tratează — în desen și culoare — subiectele alese. Fără afectare, fără prețiozitate stilistică. Pentru că Dumitru Stanciu se exprimă, înainte de toate, pe sine, peisajul ca proiecție interioară, ca stare de spirit, fiind una din tezele sale estetice statornice. Este și în aceasta o reacție firească a nativității lui artistice, a forței de convertire a datelor realului în imagine sensibilă. Culoarea devine, în acest sens, instrument al percepției cu virtuți metaforice, direcție către care întreaga sensibilitate a acestui artist își găsește forme de exprimare foarte personală. Aici este zona de interferență în care pictura lui Stanciu se întîlnește cu poezia sa. Un proces intim de sublimare a semnalelor exterioare, ce sporește gradul de subiectivizare a enunțului plastic. Individualitatea sa artistică își af-

lă pe acest plan unul din punctele sale de rezistență.

Pictorul este adeptul culorilor încălzite, justificate interior, fapt care sporește perceperea sensibilă a peisajelor sale. Sondează cu precădere mediul pastoral, silvestru sau lumea pitorească a marginilor de sat, ori cea a mahalalelor urbane. Performanțe în care pictura noastră impresionistă s-a exprimat cu brio, dar care, după cît se poate observa, face și astăzi casă bună cu un anumit gust artistic al publicului larg.

În ceea ce ne privește, am fi preferat să aflăm în expoziție mai multe naturi statice, gen în care picturalitatea sa capătă valențe pozitive și, de asemenea, portrete, unde potențialul său este demn de luat în seamă.

Corneliu Antim

muzica

Mic tratat de(spre) scenografie

Nu de mult, arh. Cătălin Arbore, a primit premiul revistei „Actualitatea Muzicală” pentru scenografia spectacolului de operă „Don Carlos” de Verdi pe scena Operei din Cluj, cea de a 20-a montare din cariera sa artistică.

C.A. — Sint fericit că, în șirul de premii acordate acestui spectacol, a fost inclusă și scenografia, puțin marginalizată în general. Scenografiile din teatrele de proză beneficiază de premii anuale oferite de UNITER dar UICCR are o foarte timidă secție de gen. Ar trebui ca specialiștii să cunoască toate montările de operă din țară, să le analizeze și să le aprecieze la justa valoare, pentru că acest domeniu aparține unui gen pe care îl consider cel mai complex din multe puncte de vedere.

A.F. — Cum se lucrează alături de un regizor de teatru și, comparativ, alături de un regizor de operă în montarea unui spectacol liric?

C.A. — În cazul lui Ciulei sau Andrei Șerban, care în copilărie au studiat muzica, pasiunea pentru această artă își pune amprenta pe spectacolele realizate. Alții suplinesc lipsa cunoștințelor tehnice printr-o extraordinară intuiție, dar mulți dintre regizorii de teatru pornesc de la text, iar în operă, nu o dată, textul nu spune nimic. Un scenograf care cunoaște muzică și e ghidat de ea, simte altfel exprimarea plastică și poate intra în discordie cu un regizor care cunoaște legile spectacolului de operă, acuzînd de exprimare pleonastică atunci cînd, de fapt, elementul scenografic îl subliniază pe cel muzical.

A.F. — Considerați că scenografia din „Don Carlos” este cea mai reușită în seria celor semnate de dvs.?

C.A. — La momentul imaginării ei era cea mai bună. Am avut norocul să lucrez din tinerețe și, în 15 ani, am realizat 23 spectacole de anvergură — „Olandezul zburător”, „Traviata”, „Nabucco”, „Otello”, „Oedip”, „Povestirile lui Hoffmann” — mi-ar lipsi „Aida”, „Turandot” și „Samson și Dalila” și „panoplia” titlurilor ar fi completă. Iubesc enorm spectacolele cu aglomerări de personaje, cu desfășurări grandioase, cu muzică foarte densă,

care dezvoltă o forță artistică specială, implicînd și o scenografie pe măsură. Prin contrast, în „Răpirea din serai” (montată în ianuarie la Opera Română), am abordat o scenografie aerisită, stilizată, pentru că muzica lui Mozart cere transparentă, filigranul sonor se regăsește în cel al decorului. Încerc să impun acest gen de scenografie care să sublinieze dramatismul muzicii, ba chiar să devină un personaj implicat în acțiune, pentru că urăsc scenografiile făcute doar pentru a umple scena frumos. Spre exemplu, momentele orchestrale ce sugerează o anumită atmosferă, în interludii, trebuie rezolvate și vizual, iar personajele trebuie să-și continue permanent acțiunea — stupidenia spectacolului de operă rezidă, în general, din faptul că evenimentele importante ale acțiunii se desfășoară în culise, iar în scenă apare rezultatul. Compozitorii geniali au știut să aducă toate acestea „la vedere”, iar momentele respective trebuie încărcate cu forță dramatică.

A.F. — După „Don Carlos” a urmat, la București, montarea operelor „Oedip”, apoi, după o operă la Craiova, recenta premieră a operelor „Povestirile lui Hoffmann” la Iași...

C.A. — ...care reprezintă cea mai plăcută pagină din cariera mea de pînă acum. Am avut fericirea să lucrez cu regizoarea Anda Tăbăcaru, care mi-a prilejuit o colaborare de echipă, cu partitura și banda alături, cu hirtia în mînă. Am ajuns la detalii pe fiecare măsură muzicală; implicarea mea a depășit cadrul scenografiei, iar decorul a devenit realmente un personaj. Scena ieseană e singura care a păstrat turnanta — decorul se rotește și se speculează cele două fațete bine-rău vis-realitate, prin intermediul unei oglinzi care desparte cele două lumi.

A.F. — În decorurile dvs., pregătirea de arhitect își spune cuvîntul.

C.A. — Se pare că sint mai constructive — e păcat că scenografia se studiază doar sub aspect plastic. Ciulei și-a pus în valoare cunoștințele de arhitect montînd „Cneazul Igor” la Covent Garden în regia lui Andrei Șerban — spectacolul este copleșitor, rod al colaborării a doi mari regizori, unul în postură de scenograf. Discuțiile lor în gestarea spectacolului trebuie să fi fost superbe. As dori ca cei ce comentează spectacolele de operă să le analizeze și sub aspect scenografic — de obicei folosesc fraze stereotipe, goale. Cel puțin să spună dacă ideea operelor transpore (sau nu) în scenografie, dacă aceasta servește sau nu spectacolului. O cronică avizată sau acordarea unui premiu stimulează creatorul în căutarea unor noi modalități de exprimare, înlătura rutina, obligîndu-l să nu trișeze apelînd la „rețete” deja verificate. Spectacolul este creat pentru public, dar mulți spectatori vin în sală după ce au citit cronică spectacolului care devine deci, un ghid și un factor educativ.

Anca Florea

parțial color

Juna Smaranda

O perioadă de timp am contactat o grea și adîncă suferință. Una din crainicele matinale, supusă atîtor bombardamente din partea gazetarilor, nemai-rezistînd, a șters-o englezește de la „Calendarul zilei”, într-o direcție necunoscută. Sau, poate, nu ea a ieșit pe ușa din dos, ci șefii răi, intriganți și cu urechile aplecate la vocea nemulțumiților i-au făcut vînt pe-acolo, fiindcă nu mai suportau corul de acuze, intersectate în presă, și în aer ca defulările telurice. Orice s-ar spune despre Smaranda Jelescu, eu o prețuiesc cum nici nu-și închipuie. Îmi place la ea expresia clară, lucidă, asemănătoare unei mori care macină în gol, fără șansa de a căpăta

grăunțe. Apoi, ținuta. Se leagănă în ecran ca barca pe valuri și zîmbește spre noi ca domnul Iliescu în plină campanie electorală. Cineva spunea că de alifite eforturile are chipul obosit, stors, stăfîdit. Om rău, Smaranda Jelescu se îndirjește să prindă totul din viața, din artă, dar se pare că rămîne cu ce dă Dumnezeu. Și uneori Dumnezeu este atît de zgîrcit! Atunci, pentru a acoperi aceste goluri, are comportamentul unei actrițe uitate și nedistribuite care încearcă prin orice mijloace fie ele și compromițătoare să capteze atenția privitorului.

Și iată, cînd ne plîngeam de dispariția de la binecunoscuta emisiune, are loc lovitură de teatru. Smaranda Jelescu revine în forță, parecă mai hotărîtă ca oricînd să reziste pe baricadele tămielii, cum o făcea și altădată cu aceeași dezinvoltură. Acum și-a schimbat coafura, părul său pare recuperat de prin scaieți dar vocea, șuierătoarea ei voce, are aceleași clinchete de sticlă în cădere pe asfaltul împietrit (!). Cînd omagiază pe cineva nu mai are complexe. Zicea mai ieri: „Cultura română trebuie să rămînă o cultură vie!” Ca și cînd alții vorbeau de una moartă. „Iată de ce ea există și reprezintă aceea formă, dacă vreți, de sus, metaforică a spiritualității române”. Adică? Metaforică e similar cu sintagma „de sus”. Dacă zice Smaranda! Meditațiile sale sînt atît de profunde că ne și întrebăm cum de nu e repartizată la o oră de vîrf ca, din instrucția ei, să se adape toată națiunea nu numai copiii, cei care, de regulă, privesc dimineața la televizor. Dar fiindcă ține neapărat să-și plaseze ideile despre literatura „de sus”, pe toate undele, Smaranda Jelescu omagiază: „Ioan Grigorescu este cel mai complet și cel mai harnic scriitor român. În egală măsură eseist, gazetar, dramaturg”. Cu hărnicia lui I. G. mai treacă-meargă, poate știe mai multe decît noi S. J., dar povestea cealaltă ne cam pune pe gînduri. Dacă-l „cel mai complet” unde-s versurile, textele critice, eventual poveștile pentru copii. Nu-i nici o nenorocire. Pe Smaranda Jelescu o credem și pe cuvînt. Mai puțin cei omagiați. Că decît să-ți faci S. J. reclamă mai bine să te mințui!

Marius Tupan

Enigma morții lui Christopher Marlowe *)

La 30 mai 1593, Christopher Marlowe, unul din cei mai importanți dramaturgi elisabetani, piercea „într-o încăierare”, ucis cu o lovitură de pumnal. Moartea sa a fost multă vreme învăluită în taină. Versiunea cea mai „plauzibilă”, la care a contribuit și „legenda” înregistrată de Francis Meres în cunoscuta sa „Palladis Tamia” (1598) (unde, în alt context, apar și primele referiri la „dulcele sonete” shakespeariene) acreditează istoria unei „anume” încăierări — ceea ce pe mulți i-a făcut a interpreta incidentul drept o sordidă ciocnire între sodomiți, în cadrul tenebros al unei tavernă. Au existat și alte teorii care sugerau ideea lichidării poetului și dramaturgului care a fost Christopher Marlowe de către agenții reginei Elisabeta — fapt, de asemenea, foarte plauzibil în contextul unui stat „totalitar”, cum, de altfel, era, în bună măsură, Anglia „reginei fecioare”. În 1925, un cercetător american avea să descopere însă versiunea oficială a anchetei efectuate cu prilejul decesului. Documentul de epocă arăta limpede că „taverna” era de fapt respectabila locuință a unei văduve (cu relații la curte), unde patru gentilomi — Christopher Marlowe, Robert Poley, Nicholas Skeres și Ingram Frazer, pe nume, luaseră dejunul, făcuseră o îndelungă plimbare prin grădină, apoi spre seară, după cină, se sfădiseră din pricina „socotelii”, altfel zis a notei de plată pentru consumația zilei. Avusese loc „o încăierare”, provocată s-ar părea, conform documentului, de către Marlowe însuși — binecunoscut pentru firea sa impulsivă — în timpul căreia unul dintre convivi îl lovide, în legitimă apărare, înfigându-i pumnalul în ochi. Versiune limpede, clară și cit se poate de verosimilă. Numai că tot ce părea atât de firesc acum 400 de ani

avea să stârnească nedumeriri nu numai în epocă, dar mai ales în zilele noastre, căci, în mod straniu, compania în care se aflase în acea nefastă zi poetul, nu era dintre cele mai respectabile. Doi dintre meseni — Nicholas Skeres și Ingram Frazer — erau notabili escroci, indivizi ce se ocupau cu obținerea de bani de la personaje credule și nevinovate iar cel de al treilea — Robert Poley — se număra printre cei mai iscusiți spioni ai timpului. Într-o carte („Socoteala — Asasinarea lui Christopher Marlowe”) calificată drept „fascinată și ingenioasă” de către cronicarul unei prestigioase reviste londoneze, Charles Nicholl încearcă să dezlege firul încilcit al acestei tenebroase enigme. Disponind de o documentare uluitoare, de o tenacitate pusă cu dăruire în slujba lămuririi unui caz celebru, dar, mai ales, înzestrat cu o respectabilă erudiție, autorul (Charles Nicholl a mai scris, de altfel, și o carte dedicată alchimiei elisabetane și o biografie a cărturarului, prozatorului și poetului Thomas Nashe) ne oferă prilejul să facem, pe parcursul a peste 400 de pagini, o incursiune în lumea atât de stranie și contorsionată a spionajului elisabetan. Autorul consideră că după 400 de ani, posteritatea rămâne încă datoare marelui poet cu dezlegarea unei enigme care nu este alta decât cauza ce a precipitat preatimpuriul său sfârșit. Studiind documente, coroborând mărturiile și edificând adesea captivante și fantastice ipoteze, autorul aduce la lumină date din care implicarea directă, activă și constantă a lui Christopher Marlowe în rețeaua de spionaj a epocii elisabetane se impune ca o certitudine. Vin în sprijinul acestei teorii și două fapte dincolo de orice putință de tăgadă. Astfel, în anul 1587, când urma să ob-

țină titlul de Master of Arts, autoritățile universitare ale Colegiului Corpus Christi din Cambridge, unde Marlowe își făcuse studiile, refuză a-l sprijini în această privință, pe motiv că ar fi cochetat cu catolicismul, intenționând chiar să se refugieze la Rheims spre a urma cursurile colegiului catolic ce pregătea prelați care ulterior aveau menirea de a se infiltra în Anglia pentru a submina puterea coroanei și a-și aduce astfel contribuția la răsturnarea reginei Elisabeta. Acuzație gravă de care Christopher Marlowe este surprinzător absolvit printr-un document emis de Privy Council, din care reiese nici mai mult nici mai puțin că reputatul dramaturg adusesese servicii statului — ceea ce demonstra că presupusa sa propensiune spre catolicism nu era decât masca unui agent provocator menit a-i demasca pe colegii săi ce nutreau desfășurate de convingeri. Cea de a doua dovadă irefutabilă a implicării lui Marlowe în activități de spionaj este incidentul de la Flushing, unde împreună cu un iscusit meșteșugar (ba chiar artizan s-ar putea zice) dramaturgul falsifică moneda țării sale în scopul de a „fabrica bani” pe care urma a-i furniza partizanilor acelor catolici „destabilizatori” de pe continent ce pregăteau o invazie a Angliei. Este un act grav pentru care legile de atunci prevedeau cele mai aspre pedepse. Și totuși, și de data aceasta, autorul „Tragiciei istoriei a

Doctorului Faustus” este ca prin minune absolvit. Tânăr nu lipsit de farmec, înzestrat cu o deosebită vioiciune intelectuală și un notoriu spirit nonconformist, poetul ateu a frecventat cercul unor celebre figuri ale epocii. A fost prieten cu Henry Percy, al 9-lea Conte de Northumberland, cu lordul Strange, mare protector al dramaturgilor și actorilor, și, mai ales, s-a numărat printre cei ce frecventau cercul lui Sir Walter Raleigh. Or tocmai această ultimă suspusă relație pare să-i fi fost fatală. Căci în acea perioadă, între cei doi corifei ai epocii, între cei doi favoriți ai reginei — Raleigh și Essex — se iscase o acerbă rivalitate pentru înțietate la grațiile Elisabetei. Cu multă forță de convingere, Charles Nicholl încearcă a demonstra că moartea lui Marlowe s-ar datora agenților lui Essex care, prin intermediul dramaturgului spion provocator, doreau a-l lovi indirect pe Raleigh, acuzându-l de ateismul pe care, de altfel, acesta îl afișa și pe care Marlowe ar fi urmat, la un moment dat, să-l demaște. Din considerente neștiute sau poate, pur și simplu, datorită unor scrupule morale, poetul ar fi refuzat să facă acest joc și astfel și-ar fi găsit sfârșitul. Charles Nicholl recunoaște însă singur că această ipoteză, deși foarte seducătoare, este totuși cam fragilă. Așa se face că la 400 de ani de la tragica sa dispariție, moartea lui Christopher Marlowe continuă să rămână o enigmă. Cartea lui Charles Nicholl aduce însă multă lumină în taințele acestui caz deopotrivă dubios și tenebros. Dar ea face ceva în plus. Reconstituie cu precizie lumea subterană, evocă tensiunile social-politice ale epocii și demască subtilele jocuri de interese ale unor protagoniști ai domniei reginei Elisabeta. Într-un tulburător capitol („Poetii și spioni în epoca elisabetană”), Charles Nicholl dezvăluie implicarea unor poeți în activități de „supraveghere”, arătând că nu puțini au fost minutorii condeiului care și-au folosit patronii literari pentru obținerea de date pe care le furnizau apoi rețelelor de spionaj ale statului. Erau, cu alte cuvinte, „informatori”. Cit de utile sau întemeiate erau aceste acte de implicăți „trădare” a încrederei acordate, într-o epocă în care „catolicismul destabilizator” și spectrul „invaziei spaniole” erau o realitate, numai isto-

vieți neparalele

Un cartier cu biografie nobilă

De câte ori mergeam la Robert André, președintele Asociației Internaționale a Criticilor Literari, coboram în stația de metrou St. Michel și străbăteam faimosul bulevard cu același nume, pină unde se făcea strada Gay-Lussac. Apoi o luam pe ea, pină dădeam în Rue Claude Bernard, unde locuia distinsul meu coleg. Am observat însă că făceam un serios ocol, fiindcă puteam ajunge mai ușor la numărul 58 prin L'Arbalette, coborînd în stația de metrou Censier Dauberton. Acolo mă descurcam totuși mai greu prin dedalul ulițelor aceluși cartier popular. Într-o seară, voind să revin astfel acasă, m-am rătăcit.

Robert André, care este și un prețuit romancier, a publicat anul trecut o carte foarte originală, **Les Vertes Feuillantines**¹. Ea împletește ingenios niște amintiri din copilăria autorului cu nenumărate remarci subtile asupra vieții și opereii lui Victor Hugo, fiind totodată o biografie a cartierului unde poetul a locuit. Căci, **Les Feuillantines** este numele unei străzi între Gay Lussac și Saint Jacques, altădată mai lungă, cuprinzând și o parte a artei denumită azi Claude Bernard. Victor Hugo și-a petrecut aici anii preșcolari și amintește nostalgic locurile, în câteva rânduri, identificându-le cu paradisul horticol din care trimiterea la învățătură amenința să-l smulgă: *Le jardin était grand, profond, mysterieux, / Fermé par des hauts murs aux regards curieux, / Semé de fleurs s'ouvrant ainsi que des paupieres, / Et d'insectes vermeils qui couraient sur les pierres...*

În locul acestui spațiu de libertate și poezie îl aștepta „le morne collège”, cu „Ses bancs de chêne noirs, ses longs dortoires moroses, / Ses salles qu'on verouille et qu'a tous les piliers, /

Sculpte avec un vieux clou l'ennui des ecoliers...” (Ce qui se passait aux Feuillantines 1812; **Les Rayons et les Ombres**).

E și cartierul unde Victor Hugo situează o serie de episoade ale romanului **Mizerabilii**: prin labirintul Rue des Postes Mouffetard, L'Arbalette, Censier, fuge Jean Valjean cu Cosette de zbirii lui Javert.

Robert André pleacă de la clădirea cu numărul 71, pe Claude Bernard. Acolo, bunica lui a fost portăreasă și el a trăit în îngrijirea ei o bună bucată de vreme, cit menajul părintesc a trecut printr-o criză. Casele, strada, împrejurimile, felinarele, mirosurile, umbrele, culorile, zgomotele revin irizate de filtrul memoriei infantile, luînd o frecvență turnură onirică, fiindcă, spune foarte bine Robert André, „între a visa și a-ți aduce aminte frontiera e îngustă”. Ne sînt servite astfel o serie de evocări, tratate în maniera lui Turner, cu un halou poetic misterios și fascinant. Detaliile realiste nu lipsesc, dar apar scaldate în noaptea reminiscențelor îndepărtate, tulburi, bîntuite de fantasmale inconștientului. Iată câteva, scoase la suprafață de „ochiul amintirii”, cum zice autorul, știind că le desprinde dintr-un depozit memorial intim și secret: Loja portăresei permitea inspectarea prin fereastră a străzii pină departe. Autorul privea cu anxietatea vârstei fragede, cum umbrele serii înghițeau treptat calea către locuința natală, situată la intersecția străzii Saint Jacques cu piața spitalului Val de Grâce. A mai putea ajunge acolo părea exclus. Apoi se iveau un om înarmat cu o prăjină, o introducea într-un orificiu al cuștilor de sticlă din virful fiecărui felinar și, brusc, o flacăra albastră, la început suierătoare, țîșnea și le aprindea. Tenebrele se întindeau lăsînd doar dîra aceasta de globuri luminoase, tremurătoare. Pe o uliță dispărută, Pasajul Carmelitelor, călugărițele, cu enormele lor pălării

albe răsucite în formă de cornet, ieșeau împingînd cărucioare care cuprindeau cele mai disparate lucruri, destinate a fi împărțite ca ofrandă săracilor. Bunele surori, păseau repede, parcă gonite de vocile asurzitoare, cîteodată melodioase ale negustorilor ambulanți, oferind roșii, portocale, mere sau salate. Printre ei circulau sergenții cicliști cu caschete turtite și pelerine strînse sul, în bandulieră. Erau porecliți „rîndunelele”, sau după altă denumire mai colorată, „vacii pe rotile”. Într-o vitrină trei femei pitice, una cocoșată, coseau la mașină, oricînd treceau prin fața lor. Erau duminici, cînd turme de capre inunda străzile cartierului. Păstorii profitau ca să vîndă în trecere lapte și brînzeturi amatorilor.

Lumea devora **Mizerabilii** în ediții populare de un ban sau doi. Bunica l-a sensibilizat de mic la nefericirile prin care trecuse Cosette și citindu-le indica itinerariul fugii lui Jean Valjean, cu gesturi vagi, voind să spună „pe aici”. Robert André investighează cartierul în căutarea sinistrelor ruini Gorbeau și are impresia a le fi desoperit pe rue Jeanne d'Arc. La fel impasul și zidul a cărui escaladare i-a permis lui Jean Valjean să scape de Javert, precum și alte spații unde se desfășoară peripețiile romanului. Toată această reconstituire pasionantă oscilează iarăși între precizie cartografică, erudiție istorico-literară și vis. Ne mișcăm printre vestigii, reale și fantome, pentru că, la Victor Hugo, imaginația neobosită prezidează orice descripție. Cunoscător

excelent al opereii poetului și pătrunzător exeget, Robert André nu pierde ocazia să ne furnizeze observații numeroase de ordinul „criticii profunzimilor”. De la un capăt la altul al **Mizerabililor** — sintem chemați să bîgăm de seamă că Jean Valjean evoluează sub ochiul care nu-l slăbește, al lui Javert. „Peripețiile fugii, s-a subliniat — scrie criticul — pot fi citite ca pe un duel între priviri, cu fente, eschive și parări”. Robert André apelează la Baudoin, împingînd lectura **Mizerabililor** către o perspectivă psihanalitică. Jean Valjean, tată accidental, folosește o frînghie ca să aterizeze împreună cu Cosette în partea cealaltă a zidului salvator din Rue des Postes, numărul 34. Obiectul are o conotație ombilicală, indicînd pierderea simbolică a rolului patern. Din mînăstirea călugărițelor benedictine, scapă într-un sicriu, simlînd, deci, o înmormîntare. Piere ca să renască. Povestind acestea, Victor Hugo exclamă trădîndu-și pulsunile inconștiente: „Claustration costratin!”

Sondajul în psihologia abisală e dirijat și către biografia lui Hugo, spre a lămuri sentimentul de teroare și atracție cu care descrie el ferestrele casei misterioase din fundul grădinii unde dădea pe Rue des Feuillantines locuința lor. Acolo, aflăm, a staț ascuns multă vreme generalul Lahorie, amantul mamei sale, prins și executat mai tîrziu în cîmpia Grenelle. Victor Hugo avea pe atunci șapte ani, bănuia probabil ceva, sugestia este de surprindere a ceea ce Freud a numit „scena primitivă”.

Peste drama familială a poetului, care păstra despre Les Feuillantines imaginea paradisiului pierdut (tatăl avea să-l bage curînd împreună cu fratele mai mare, Abel, în internatul Cordier), Robert André suprapune amintirea tensiunilor conjugale între părinții săi. A trăit și el o criză similară chiar dacă nu a dus la ruptură. Aici, autorul finului roman **L'enfant miroir** își spune cuvîntul, și frîmțările mamei, furii-le tatălui, ciocnirile violente urmărite ca martor neputincios, sînt chemate din amintire odată cu traumele lăsate de ele în sufletul copilului care a fost. Totul se însuflește prin amănunte fugitive dar pline de acuitate. Izbucneau întii imprecațiile, răcnetele, cuvintele grele. Se ajungea la pîruială. Mama zgîria cu o eficacitate mediocră, tatăl lovea dur. Victima își examina apoi vîntăile în fața oglinzii fardîndu-și lacrimile. Odată, copilul își surprinde mama vorbind la telefon cu o voce speriată, care se mulțumește să repete

Steaua răătăitoare

fi citise Estherei declarația generalului Shealtiel, afișată pe ziduri: „Dușmanul își îndreaptă privirile spre Ierusalim, așezarea eternă a poporului nostru etern. Va fi o luptă sălbatică, fără îndurare, fără retragere. Soarta noastră va fi victoria sau exterminarea. Vom lupta pînă la ultimul om, pentru supraviețuire, pentru capitala noastră“. Armata arabă, comandată de John Bagot Glubb și de regele Abdallah bombardase drumul dintre Tel Aviv și Haifa. Egiptenii trecuseră frontiera, mergeau să înfilnească trupele de pe malul vestic al Mării Moarte.

În camioane nimănui nu îi era frică. Era încă beția proclamării Israelului, înconjurul străzilor însoțite, cîntecele, seara atît de plăcută, pe plajă, sub pini.

Lumea spunea că acum, cînd englezii plecaseră, totul urma să se aranjeze. Alții spuneau că războiul care abia începea era, de fapt, al treilea război mondial. Elizabeth nu voia să audă așa ceva. Și ea simțise beția, bucuria, acum capătul drumului era atît de aproape. Ochii îi străluceau, vorbea, chiar rîdea, cum nu i se întîmplase de mult. Esther îi privea chipul regulat, încadrat de fularul negru, i se părea tînără, foarte frumoasă.

În toate orele cît lumea așteptase plecarea, ea vorbea despre Ierusalim, de temple, de moschei, de biserici strălucitoare, de grădini și de fîntîni. Vorbea de parcă le-ar fi văzut, poate că le văzuse în vis. Orașul era cel mai frumos loc din lume unde tot ce ai fi dorit se putea împlini, unde nu puteau fi războaie, toți cei care fuseseră surghiuniți și spoliați pe lume, care răătăciseră fără patrie, puteau trăi aici în pace.

Caravana camioanelor a intrat într-o pădure de pini și de cedri, străbătută de torente luminoase. În satul Latrun, convoiul s-a oprit, soldații și imigranții au coborît să se răcorească. Era o fîntînă și un lavoar, apa curgea cu un zgomot liniștit. Femeile și-au spălat fețele, brațele, murdare de praf, copiii se stropeau rîzînd. Esther a bătut îndelung, cu mare plăcere, apa rece. În aer zburau albine. Străzile satului erau pustii, tăcute. Departe, în munți se auzea din cînd în cînd ca un mormăit de furtună.

În vreme ce femeile și copiii beau, bărbații stăteau în picioare, la capătul

străzilor cu puștile în mînă. Tăcerea era stranie, amenințătoare. Esther își amintea de ziua în care, împreună cu Elizabeth ajunseseră în piață la Saint-Martin-Vésudie cînd oamenii se strîngeau pentru a fugi de apropierea nemților, bătrînii în mantourile lor negre, femeile cu fețele strînse în fular, copiii alergînd fără să înțeleagă nimic, și atunci era aceeași liniște. Numai mormăitul ca de furtună. Convoiu a plecat. Mai departe, drumul trecea prin defileuri pline de stînci în care noaptea venise. Camioanele au încetinit. Esther a dat la o parte prelata, a văzut o coloană de refugiați. O femeie s-a aplecat, alături de ea. „Arabi“. Atît a spus. Refugiații mergeau pe marginea drumului, de-a lungul camioanelor. Erau vreo sută, poate mai puțini, numai femei și copii mici. Imbrăcați în zdrențe, desculți, cu capul înfășurat în pinză, femeile și-au întors chipurile trecînd prin norul de praf. Unii purtau poveri pe cap. Alții aveau valize de carton legate cu sfoară. O bătrînă împingea un cărucior de copil, încărcat cu obiecte eteroclitice. Camioanele s-au oprit, refugiații înaintau încet, cu fețele întoarse, cu privirea absentă. Era o liniște apăsătoare, o liniște de moarte pe figurile aidoma măștilor de praf și piatră. Numai copiii priveau, cu frica în ochi.

moda, altfel

fel cele mai căutate porțelanuri „de Anglia“. Ele au un semn distinctiv, așa cum trebuie să aibă „orice porțelan de treabă“, un CB, cu o ancoră pictată în aur sau roșu.

În 1682, Charles II a transformat un colegiu teologic din Chelsea într-un azil pentru bătrînii și invalizi de război, avînd ca arhitect pe Sir Christopher Wren. Fațada dinspre Tamisa, o construcție centrală cu două aripi, consistă în cărămidă roșie și ajustări de piatră: clădirile formează trei curți, dintre care una este deschisă spre riu. În centrul celor două quadrangle este statuia lui Charles II, pe care moda vremii l-a determinat pe Grinling Gibbons să-l sculpteze în togă romană. Chelsea Royal Hospital, cu holurile sale de expoziții de pictură și trofee de război, cu Capela în care au loc nu numai servicii religioase, ci și concertele ce se bucură de prezența unor mari artiști ai timpilor ce trec, rămîne o mîndrie a acestui cartier pînă în zilele noastre.

Dar Chelsea a atras întotdeauna și prin rezonanța numelor elitelor literare ce i-au mărit farmecul și luxul. Volume întregi au fost scrise despre acest cartier fascinant. În Chelsea, cum am mai spus, chiar pe vremea cînd erau un sat, a locuit Sir Thomas More, care avca printre frecvenții vizitatori și oaspeți pe Henry VIII, Holbein și Erasmus. În diferite perioade istorice, au locuit aici, în locuințe ce au devenit astăzi „cartiere rezidențiale“, celebrități care unora dintre noi (depinde de educație și de moda felului de educație) ne sînt familiare: Dean Swift, John Locke, Sir Robert Walpole, Newton, Smollet, Sir Hans Sloane (cel care prin colecția sa a originat British Museum), J.M.W. Turner, Thomas Carlyle, D.G. Rossetti, George Eliot, General Gordon, J. McNeil Whistler și alții în afară de mine și de voi. Noi nici măcar „La Sosea“.

Deci Di, și Dna. X locuiesc în splendoarea de casă ce este forma veche a lui Thomas More, admirabil acomodată cu cerurilor tehnice ale epocii noastre. Această locuință este un model de bun gust, de preocupare pentru ceea ce înseamnă casă și prețuirea unei case, un exemplu ce se dă întotdeauna pentru cei

Esther a coborît, s-a apropiat, încercînd să înțeleagă. Femeile se întorceau, cîteva i-au strigat sudalme în limbile lor. Deodată, din rînduri s-a desprins o fetiță. S-a îndreptat spre Esther. Chipul îi era palid și obosit, rochia plină de praf, peste păr purta un șal mare, Esther a văzut curelele sandalelor rupte. Fata s-a apropiat gata s-o atingă. Ochii aveau o stranie lucire, nu vorbea, nu cerea nimic. A stat o vreme nemșcată, cu mina sprijinită de brațul Estherei de parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Apoi a scos din buzunarul vestei un caiet neînceput cu coperta din carton negru, pe prima pagină, sus în dreapta și-a scris numele, cu majuscule: NEJMA. I-a întins Estherei caietul și creionul ca să-și scrie și ea numele. A mai rămas o clipă, cu caietul strîns lîngă inimă, de parcă ar fi fost cel mai important lucru din lume. Fără să rostească ceva s-a întors spre grupul de refugiați care se îndepărta iar Esther a trebuit să se urce în camion. Coloana de camioane a pornit din nou prin norul de fum. Esther însă nu reușea să-și steargă din minte chipul Nejmei, privirea, mina sprijinită pe brațul său, încetineala solemnă a gesturilor cînd i-a întins caietul în care își scrisese numele. Nu putea uita fețele femeilor, privirea, întoarsă, frica din ochii copiilor nici liniștea care apăsa pămîntul la umbra rîpelor, în jurul fîntînii. „Unde se duc?“ A întrebat-o pe Elizabeth. Femeia care dăduse la o parte prelata a privit-o fără nici un cuvînt. „Unde se duc?“ a repetat Esther. Ea a ridicat din umeri, poate fiindcă nu înțelegea. O altă femeie, imbrăcată în negru, cu fața foarte palidă, a răspuns: „În Irak“. Răspunsul a fost rostit cu asprime, Esther n-a mai îndrăznit să mai întrebe altceva. Drumul era desfundat de război, praful făcea ca o aureolă galbenă sub prelata camionului. Elizabeth ținea mina Estherei strînsă într-asa, ca altădată pe drumul spre Festiona. Femeia a mai rostit, privind-o pe Esther, de parcă ar fi vrut să-i citească gîndurile: „Nu sînt nevinovate, sînt mamele și nevestatele celor care ne omorîră“. Esther a răspuns: „Dar copiii?“ Ochii măriți de spaimă rămăseseră în mintea ei, știa că nimic nu le va putea șterge privirea. Seara, convoiul a ajuns în fața Ierusalimului.

Camioanele s-au oprit într-o piață mare. Nu mai erau soldați, nici oameni înarmați, numai femei și copii care așteptau lîngă alte camioane. Soarele dispăruse, orașul încă strălucea. Esther și Elizabeth au coborît cu valizele. Nu știu încotro s-o ia, Berger plecase spre centrul orașului. Bolboroseala tunetului era foarte aproape, fiecare lumină bruscă zguduia pămîntul, se vedea strălucirea incendiilor. În fața Estherei și a Elizabeth se aflau zidul orașului, colinele acoperite de case cu ferestre înguste și poate siluetele fabuloase ale moscheelor și templelor. Pe cerul în culoarea aramei, un imens fum negru urca dinspre centrul orașului, se mărea formînd un nor amenințător din care începea noaptea.

ria poate decide. Și apoi Charles Nicholl evocă figuri de epocă. Dintre acestea se desprinde, în primul rînd, chipul lui Henry Percy, al 9-lea Conte de Northumberland, „vrăjitorul“ sau „omul teribil“ cum era supranumit în epocă. Acest nobil care prin ilustra sa descendență putea aspira la succesiunea tronului Angliei s-a numărat printre cei mai reputați învățați ai epocii. O decepție sentimentală suferită în tinerețe l-a determinat să se dedice cărților. Cuferele ticsite de tomuri ce au rămas de pe urma lui vorbesc despre erudiția unui personaj fascinat de matematică, astronomie, alchimie și filozofie, științe care în epocă căpătau adesea denumirea de propensiune ocultă. Din portretul contemporan aflat la Muzeul Fitzwilliam din Cambridge, pictat de miniaturistul Nicholas Hilliard, ne privește un tînăr bălan și melancolic. Stă întins pe o pajiște smălțată cu flori și la căpătîiul său veghează o carte deschisă. Este unul din portretele emblematice pentru cărțurarul elisabetan. În fine, „vrăjitorul“ ce a avut relații strînse cu Giordano Bruno a trecut și el prin lumea sumbră a Turnului Londrei. Numai că spre deosebire de Essex și Raleigh care și-au găsit acolo sfîrșitul, el a scăpat și a murit de bătrînețe. Revenind acum la Christopher Marlowe, eroul „romanelor polițiste de erudiție“ al lui Charles Nicholl, nu putem trece cu vederea istoria unui alt portret. Căci pinza ce se află astăzi expusă în sala de mese a Colegiului Corpus Christi este contestată de mulți. Este oare tînărul chipș, puțin bucălat și ușor efeminat, autorul lui „Tamerlan“ și al poemului despre Hero și Leander? Nu vom ști poate cu certitudine niciodată acest lucru. Oricum, deviza ce se află înscrisă în colțul din stînga al tabloului — Quod me nutrit me destruit — i se potrivește lui Marlowe de minune. Căci într-adevăr, ceea ce l-a hrănit, ceea ce l-a susținut, dîndu-i, pînă la un punct, putere și bunăstare în viață, i-a adus și sfîrșitul. Opera sa poetică însă l-a făcut nemuritor.

Virgil Lefter

*) CHARLES NICHOLL: „THE RECKONING — THE MURDER OF CHRISTOPHER MARLOWE“. JOHNATHAN CAPE, LONDON, 1992.

ca într-o litanie: „Jacques. Da, Jacques... Bine Jacques... Înțeleg Jacques... Fără îndoială Jacques... Oh, Jacques... Jacques, Jacques, Jacques!“ Nu e numele tatălui și maritorului involuntar al convorbirii i se face frică. Aude odată și o frază terifiantă, pe care n-a uitat-o nici pînă azi: „Domnul X. era dispus să te adopte, să te considere ca pe fiul lui“. Într-o seară, tatăl, venind furios la bunică, îl ia cu el acasă, de unde mama lipsește. Își aduce aminte noaptea, pe recută pe o canapea, îmbrăcat. Liceul Montaigne, sălile de clasă bătrînicioase, cu pereții vopsiți în acel maro excremențial, culoarea favorită a instituțiilor publice, duhoarea privatelor infundate. Pașii nocturni trecînd prin fața casei cu numărul 71. Locatarii ciudați ai imobilului de pe Rue Feuillantines, 9. Femeia care îngrijea pisicile vagaboande ale cartierului, izul urinei de motan persistînd după trecerea ei. Nebuna care se agita întreaga noapte prada halucinațiilor și țipa „ajutor!“ visînd mereu că e asasinată. Copilul exasperat, dorindu-i să crape într-adevăr și aflînd a doua zi de împlinirea blestemului.

Robert André își lucrează amintirile, incursiunile în cartier pe urma eroilor lui Victor Hugo și reconstituirea biografică a străzii natale, în maniera lui Canetti, cizelînd mici bucăți relativ autonome, centrate asupra unui element coagulant: „Mirosul Cailor“, „Fuga“, „Raptul nocturn“, „Piața Val de Grâce“, „Serisori“, „La numărul 63“ etc. Evocarea se încheagă din asemenea „flash-uri aprinse în memorie sau pe tărîmul erudiției hugofile. Autorul e, ca Fargue, un pieton infatigabil, căruia-i place să hoinărească prin Paris. Nutrește însă preferințele lui André Breton pentru peisajul citadin misterios, chemat să intrige privirile și să incite imaginația. Aceasta îl face un bun explorator prin universul hugolian, plin de edificii fantomatice și apariții tulburătoare, dar posedă și o înclinație profesională spre informația savantă, chemată să întoarcă mereu reveria la exactitate și să-i confere astfel o pedanterie simpatică. Spuneam adesea, fără întotdeauna destul temel, că o carte e încîntătoare. De astă dată însă, pentru Les Vertes Feuillantines, atributul corespunde perfect.

Ovid S. Crohmăniceanu

1) Robert André: „Les Vertes Feuillantines“, Maurice Nadeau, 1991

Corina Cristea

J.-M. G. LE CLEZIO

STEAUA RĂTĂCITOARE

În dimineața de 14 mai, oamenii au început să se adune în piața din Jaffa în fața Marii Moschei și în lungul plajei. Unii au venit doar pentru câteva ore, de la fermele din împrejurimi. Mulți, asemeni Estherei, Elizabeth și lui Jacques Berger erau acolo cu valizele, pentru a-și începe călătoria. Băieții și fetele s-au strâns în grupuri zgomotoase. Câteva biete femei sărace, împreună cu copiii lor, s-au adăpostit în pădurea de pini. Soarele strălucea cu putere. Esther și Elizabeth s-au așezat pe plajă, în apropierea vechiului oraș. Lumea aștepta în tăcere, neștiind ce o să se întâmple. Astăzi era ziua în care totul începea, atât li se spusese. Camioanele duceau oamenii la Ierusalim. Alte familii soseau pe plajă. Cei mai mulți veneau din Europa centrală îmbrăcați în costume negre. Se așezau pe dune, lângă drum, așteptau privind marea, fără nerăbdare. Numai copiii și tinerii nu stăteau la un loc. Străbăteau plaja, se strigau. Cițiva aduseseră instrumente muzicale, un acordeon, o chitară, o armonică. Din timp în timp se auzea un talmeș-balmeș de cîntece.

Nimeni nu gîndea la ce va urma în această zi. Erau niște ființe în afara timpului, gata să plutească deasupra pămîntului. Așa era această zi, fără început și sfîrșit. Era încă întuneric cînd au sosit camioanele la Haifa, în lagărele de emigranți. Esther și Elizabeth dormeau îmbrăcate, cu valizele pregătite, alături. Într-o clipă s-au urcat în camion. Berger s-a urcat într-un camion numai cu bărbați, toți înarmați dacă eventual ar fi fost atacați pe drum.

Cînd camioanele au intrat în Tel Aviv, soarele strălucea. De aceea ziua părea că nu are început. Cînd au intrat camioanele s-au încrucișat cu un convoi care mergea în sens invers, către Haifa. Toată lumea a coborît în drum să vadă convoiul. Strigau și aplaudau. Jacques a venit s-o caute pe Esther. Ochii îi străluceau de emoție. A spus: „Sînt englezii care pleacă. Sîntem liberi!” Blindatele engleze mergeau încet pe drumul prăfos, în mijloc se afla automobilul înaltului comisar Cunningham. Au trecut prin fața bărbaților și femeilor dispărînd într-un nor de praf către crucișătorul Euryalu; care îi aștepta.

Pe plajă, lumea a început să mînnice, pline, măslina, fructe. Niște tineri, la un foc din lemne uscate fripseseră două oi și împărțeau — celor din jur — bucăți de carne prăjită. Unul din băieți a venit la Esther, i-a întins farfuria cu bucățile de carne. Au luat cîte o bucată Esther, Elizabeth, chiar și Jacques. Băiatul avea unsprezece-doi-sprezece ani. Un chip plăcut, bronzat, părul buclat, ochi negri uriași, strălucitori ca matostatul. Esther l-a întrebat franțuzește: „Cum te cheamă?” N-a înțeles. Berger a tradus „Yohanan”. Spune că vine din Ungaria. Merge și el la Ierusalim. Băiatul a plecat să împartă bucățile de carne, familiilor care așteptau pe plajă.

Cînd au terminat de mîncat s-au spălat pe mîini cu nisip și apă din mare. Jacques Berger a luat Cartea Începuturilor apucîndu-se să citească lent, pe măsură ce traducea Beha'alote'ha, pasajul în care se vorbește despre lumina suspendată în cer ca un meteor, pînă dimineața. de norul care acoperea cortul tabernacolului, care îndruma poporul lui Moise în deșert. Esther asculta cuvintele misterioase și îndepărtate răsunînd ciudat aici, pe această plajă, în fața mării și albastrului, sub cer, cu emigranții care așteptau din loc în loc, cu copiii care se jucau în nisip, cu muzica armonică care nu se știa de unde venea, cu mirosul fumului. Esther se gîndea la luminile văzute la Saint-Martin-Vesubie, prima dată cînd a intrat în vila în stil elvețian care servea de sinagogă, luminările aprinse pentru shabat, în penumbră și bătrînul Eizik Salanter, înfășurat în șalul alb, citind cuvintele în limba dulce și aspră pe care nu o înțelegea.

Puțin înainte de ora patru Esther și Berger s-au dus pînă la muzeu în vechiul oraș. Mergeau cu mulțimea, cu

De multă vreme Le Clezio voia să scrie această carte. Eroinele sînt două tinere prinse în capcana Istoriei. Una trăiește sub mîngîna Soluției finale, cealaltă intră foarte tînră — pentru mulți ani — în furtuna și impulsul lagăreelor palestinienilor. Fragmentul de față înfățișează scurta lor întîlnire: Esther, sosită din Franța merge spre Ierusalim la 14 mai 1948, ziua proclamării tînrului stat Israel. Pentru ea, exilul perpetuu pare că s-a sfîrșit, după luni și luni de fugă, de viață clandestină. Drumul ei se încrucișează cu un convoi de refugiați arabi printre care se afla și Nejma. Nu se vor mai revedea niciodată, viața lor însă va fi „însennată”. Fragmentul se află în centrul romanului. Cititorul știe pînă la el destinul Estherei din vara anului 1943. Refugiată în Alpi la Saint-Martin-Vesubie, aproape de frontiera italiană, fetița a cunoscut cele mai frumoase anotimpuri. Le Clezio descrie muntele, furtunile, cerul înalt, senin, întreaga regiune în care este situată localitatea plină de refugiați. Wehrmachtul se apropie. Totul se clatină. În această clipă de apocalips, tatăl dispăre. Împreună cu mama sa, Esther începe să cunoască drumurile lungi, aglomerate apoi — după eliberare — plecarea mai mult sau mai puțin clandestină spre Israel, țara tuturor promisiunilor. Nejma, palestiniană de origine are un jurnal. În el este povestită viața-i dezrădăcinată, mizeria lagăreelor, lășmăniile și neașteptatele solida-

rități. Le Clezio descrie — datorită acestor destine care se încrucișează — de fapt, frumusețea adîncită a lumii. Ululala călătoriei pe mare către Israel, ea și strălucirea solară a Palestinei produc „extazul material” al cărui secret îi cunoaște. Ritmul imemorial

este al marilor texte sîmte — în această carte, Biblia — pentru care are o adevărată pasiune.

Steaua rătăcitoare apărută la editura Gallimard se află, de două luni în librării. (Fragmentul este reprodus din revista Lire, sept. 1992).

tinerii și copiii. În jurul muzeului erau soldați înarmați și milițieni purtînd brasarde. Marele bulevard era plin de lume, toți erau tăcuți. Cei care veneau se opreau, așteptau fără să facă gălăgie, fără să vorbească. Dintr-o mașină au coborît bărbați și femei, și au intrat în muzeu. Pe deasupra capetelor, ridicîndu-se pe virfuri, Esther a văzut un om scund îmbrăcat în negru, cu figura de cioban cu o chică bogată, albă. Apoi un megafon, fixat în grădina casei vechi, a început să emită cu o voce cam aspră, voalată, fiecare oprindu-se să respire, ascultînd ce se spunea, chiar și cei care nu înțelegeau ebraica. Aplecînd spre Esther, Jacques îi traducea vorbele: „Israelul este locul unde s-a născut poporul evreu, aici s-a ivit și religia sa, independența sa, civilizația sa... Pentru el și pentru univers, aici a fost scrisă Cartea, ca să fie răspîndită în lume...” S-a oprit din tradus, nemaiputînd să vorbească. Vocea s-a curmat brusc, a urmat o tăcere apoi un cîntec a început să răsune, mai întîi îndepărtat, apoi din ce în ce mai aproape, cucerînd întregul bulevard, străzile învecinate, pînă departe încît întreaga lume îi putea auzi. Esther nu cînta, nu învățase niciodată cuvintele, gîtul era strîns de emoție și ochii plini de lacrimi. A mai fost o pauză și megafonul a transmis vocea plăcută și lentă a bătrînului rabin Maimon care dădea binecuvîntarea. Berger s-a aplecat spre Esther spunîndu-i: „Israelul există, Israelul este proclamat”. Deasupra muzeului, drapelul a fost urcat pe prăjină, cu steaua albastră fluturînd pe cer.

Tinerii alergînd pe străzi, cîntau. Se strîngeau miini, se formau farandole, șerpuiau. Esther s-a prins și ea, alerga și ea, cu răsufierea tăiată de-a lungul unor străzi necunoscute, mîna în mîna cu o tînră îmbrăcată într-un tricou cu dungă marinărești. După atîtea eforturi, era o amețeală, o nebunie. Jacques alerga și el în lungul străzilor uluitoare, s-a întîlnit cu Esther, depărtîndu-se din nou. Muzica și cîntecul erau prezente pretutîndeni.

Într-o cafenea, aproape de plajă, s-au așezat să se odihnească bînd cafea sau bere. Tînră fată cu tricou în dungă se numea Miriam, o alta Alexia. Și-au spus și băieții prenumele, Samuel, Ivan, David. Vorbeau doar idis, germană și engleză. Au băut, au fumat, au ris încercînd să-și vorbească, cît de cît, tatonînd. Nimic nu mai avea importanță. Berger o strîngea pe Esther la piept, îi mîngîia părul. Era amețit.

Și-au reluat rătăcirea pe străzi. În pofida pregătirilor de sabbat, tinerii continuau să danseze, să cînte. Cînd s-a înnoptat s-au întors pe plajă, acolo unde creșteau pini în pămîntul argilos, în mijlocul unor limbi stîlcoase înaintate în mare. Băieții au strîns lemne și ace de pin, făcînd un foc printre pietre, privind cum strălucește lumina. Fără să vorbească prea mult au rămas așezați în jurul focului, ascultînd troznetul flăcărilor, aruncînd din timp în timp crengi. Niciodată nu văzuseră o atât de frumoasă lumină nocturnă, cu vîntul care sufla dinspre mare.

Cînd s-a stins focul, s-au întins printre arbori, pe acele de pin. Esther simțea cum se învîrte pămîntul sub ea, ca

o plută purtată de unde. Alături de ea era corpul lui Jacques, îi simțea răsufierea. Auzea zgomotul altor perechi care striveau acele de pin și rupeau crengile. Buzele lui Berger le căutau pe ale sale. Îi simțea corpul tremurînd. S-a ridicat: „Vino, hai să ne întorcem lângă mama”. Au mers o vreme fără să scoată vreo vorbă. Apoi Esther l-a prins de mîna pe Jacques, alergînd pînă la capătul plajei, poticnindu-se în nisip. Au găsit-o pe Elizabeth înveștată în vechea-i cuvertură, cu spatele sprijinit de valize. Cînd au ajuns le-a spus doar atât: „Trebuie să dormim”. S-a întins pe nisip.

Peste două zile Esther și Elizabeth erau pe platforma din spatele camionului care mergea spre Ierusalim. Convoiu, format din șase camioane și un jeep american, înainta încet pe drumul desfundat, printre colinele aride, la est de Ranela. În camioanele din față erau bărbați înarmați, Jacques Berger era cu ei. Cele patru camioane din coadă transportau femeile și copiii. Cînd a depărtat prelată, Esther n-a văzut decît praf și farurile aprinse ale camionului următor. Praful s-a mai împușnat clipă de clipă și a zărit colinele, rîpele, cîteva case. Vîntul era rece, cerul de un albastru incrimenit. Și totuși războiul era prezent, peste tot, în jurul lor. Vestile spuneau că fermierii evrei din colonia Ataroth fuseseră asasiinați. La Tel Aviv, înaintea plecării, Jacques

Prezentare și traducere
Andriana Fianu

Continuare în pag. a 15-a